
ŠIROLA
DEŽELIĆ
SERTIĆ
ZS
KOLEDE

KOLEDE

OBRAĐENI HRVATSKI GODIŠNJI OBIČAJI

RIJEČI PRIREDIO VELIMIR DEŽELIĆ SIN
GLAZBU BOŽIDAR ŠIROLA
SLIKE ZDENKA SERTIĆ

JERONIMSKA KNJIŽNICA
UREĐUJE DR JOSIP ANDRIĆ
IZDAJE HRV. KNJIŽ. DRUŠTVO SV. JERONIMA
KNJIGA PET STOTINA OSMA

KOLEDE

U hrvatskoga je naroda neobično jak smisao i silna duševna potreba za l j e p o t o m.

Hrvatsko pastirče lijepo rezucka svoje bičalo, štap, kepčiju, sviralu. Momak djevojci kiti preslicu, vreteno, mosuriće, prakljaču. okvirić za zrcalce. Muž šara tikvice, uljepšava čuturu, škrinju, naslone klupa i stolica, stupove i grede ograda, čardaka i kuća. Djevojke i žene utkivaju u svoja tkanja ukrase i šare; prepliću i raspliću; vezu bijeli, šareni i zlatni vez na svoju i mušku rubeninu, ruho, marame, rupčiće, peče, otarke, zaslone, jastučnice, pokrivala. Smisao Hrvata za ljepotu pokazuju naše narodne pjesme, popijevke, pripovijesti, priče, pa naše pučke igre i plesovi, a napose razni n a r o d n i o b i č a j i, *kojima su Hrvati okitili svoj* r a d i d a n e ž i v o t a: *od oranja i sijanja do žetve i berbe, od Došašća do zadnjeg dana u godini, od kolijevke do groba!*

A narodnu pjesmu i igru, lijepi govor i skladne kretnje, ponajljepše ruho i razne pučke rukotvorine — sve to zajedno i u isti čas — pokazuju hrvatske blagdanske k o l e d e.

To su oni pohodi selom: Betlehemara o Božiću, Zvjezdara o Bogojavljenju, Jurjaša o Svetom Jurju, Ivančica o Ivanju, i tako redom uz pojedine blagdane i svečane zgode.

Kolede su pučke blagdanske igre i začeci p o b o ž n i h s k a z a n j a i g l u m a.

Kolede su, tako reći, s v j e t o v n i o b r e d i *(laička liturgija), koje hrvatski narod vrši* p o v r h *crkvenih obreda. Jer značenje, pobožnost i svečanost pojedinoga blagdana hoće narod da ponese i svojim selom u svaki čestiti dom, da se cio dan i svim svojim mislima i osjećajima preda svetkovanju.*

Kolede su narodni običaji iz davne davnine, još praslavenski i petkršćanski, Moljenje, klanjanje, slavljenje Stvoritelja i s k o n s k o je, i ukoliko je valjano, kršćanstvo je te narodne pobožnosti dopustilo, prihvatilo, pače i poljepšalo i usavršilo.

Nego narodna nošnja i umjetnost, narodna pjesma i narodni običaji nestaju, gube se, izumiru . . .

Preopterećen je svijet teškim poslom, pa žene ne dospijevaju da vezu sitan vezak, a muževi da se odmaraju radujući se sitnoj ljepoti. Mladež se opet ne voli zabaviti »na starinsku«. Narodna pjesma tihne, ali je nadglasava tuđinsko, bećarsko pjevanje doneseno iz vojske, pa gramofonima i radijem. Narodne blagdanske običaje upropaštava inokoština, raspadanje većih porodica i obiteljskih zadruga — a valja priznati — i naš nehaj. Danas se »slavi« — sve po krčmama bez raznolikosti i stare hrvatske i kršćanske ljepote — baš i prečesto sa surovim i krvavim završetkom »slave«.

Ukoliko još nekim selima idu kolede, nijesu to ni sjenka onih starih naših koleda. Nekada su koledali ponajvredniji momci i djevojke. Obred je bio ozbiljan, svečan i pobožan. Za kolede se brinula i njima se radovala č i t a v a ž u p a. — Danas se koledanje zapušta i prepušta bilo kome: — dječurliji, koja ne zna prirediti svega što treba, ne umije pravo pjevati i vršiti stari obred. Ti i takvi »kolednici« izostavljaju često najljepše, brkaju, unose nepotrebno, lakrdijaju. Oni jure selom pa pjevaju, tek prvu i posljednju kiticu, samo da što brže dobiju d a r, jer im je više do prosjačenja nego do kolede. — Tako je naša koleda čak i ozloglašena!

Proučavajući narodni život i tragajući godinama za narodnim blagom, često smo željeli i razmišljali: ne bi li se koji lijepi narodni običaj ipak mogao spasti; obnoviti gdje je zabataljen; uskrisiti, ako je zaboravljen? I nije to tek puka želja za samom ljepotom, nego je odgojno i socijalno ukrasiti dane mučnoga života, da nam življenje ne bude — kako reče neki sociolog — kao koračanje umornoga čovjeka između dva golema, visoka, siva zida, koji se pružaju u beskonačnu daljinu . . . a preko zida se ne trune ni cvjetne latice s koje voćke . . . niti se znade, je li s one strane zidova napolju proljeće na zemlji . . .

Dakako, stare narodne običaje stvorile su i nosile nekadašnje prilike života u obiteljskim zadrugama. Tih je prilika nestalo, ali se traže i nalaze novi načini zadružnog života u seljačkim gospodarskim udrugama i raznolikim prosvjetnim društvima. Ne bi li ta nova društva i udruženja mogla postati novim nosiocima narodne pjesme, umjetnosti i običaja? Pobožne kolede mogla bi i morala čuvati i gajiti vjerska društva. Ona i onako priređuju svakakve priredbe i proslave, pa zašto da se tada prevode i prerađuju neke tuđe stvari, (koje često čak i nijesu u pravom skladu s danom koji se slavi), kada mi imamo gotovo za svaki blagdan svoju hrvatsku koledu?! Valjalo bi te stare kolede pronaći, obraditi i nadopuniti i prirediti za takve svrhe, kao što narod i dotjeruje svoje tvorevine, jer one nijesu neke okamine.

Služeći se sabranim golemim mnoštvom naših koleda, pokušali smo nekoliko njih prirediti, da bi tako omogućili našim vjersko-prosvjetnim društvima izvedbe — bilo kao o p h o d n i o b r e d, koji se vrši po odabranim kućama, bilo kao p r i k a z a n j e, koje se izvodi u društvenom domu, u čitaonici ili na nekom mjestu pod vedrim nebom na pozornici, ili bez nje.

Oblik je kolede: jednostavna, prostodušna, kratka gluma, u kojoj u prvom redu nastupa pričalac ili pričalica, koji svojim kazivanjem dočaravaju potrebni ugođaj među slušačima. Taj ugođaj još pojačavaju neke stvarčice kao kip, jaslice, svijeće, križ i drugo, pa i neki odjevni predmeti, kao plašt, kruna i tako redom. Osim pričaoca u koledi dolaze obično i neka lica u ulogama Adama, Eve, Nečastivoga, Triju Kraljeva, Junaka Jurja, i uz njih svagda zborna s k u p i n a, koja pjeva ili govori. Tek u izuzetnim slučajevima mogu se primijeniti i glazbala, ali svagda jednostavna, pučka. Pjevanje je sastavni dio pučkih obreda, i te popijevke nijesu tek neki karišici, nego su one s obredom i govorima povezane u jednu cjelinu i dobivaju svoje pravo mjesto i zbog toga svoj najjači učinak.

Kod izradbe pojedinih koleda služili smo se svime, što smo o toj koledi mogli pronaći; ipak smo se držali pretežno svih značajki onoga kraja, gdje je takva koleda ponajljepša. Napose smo pazili, da uvrštene popijevke budu uvijek iz kraja, župe i sela odakle je uzeta glavna osnovica za koledu. Spretni priređivači koleda neka na prava mjesta uvrste druge, stare popijevke s v o g a kraja, pa neka ih izvode i svojim narječjima, da tako obred blagdanskoga narodnog običaja bude bliži puku i topliji. Da ne nastane pometnja govora, mi smo se kod pučkih crkvenih pjesama služili propisanim tekstovima, a inače današnjim književnim jezikom — ali držimo ove naše obradbe tek o b r a s c e m, da dadnemo pobudu za izvođenje i pokažemo kako zamišljamo da bi pojedini kraj i župa mogli izraditi s v o j u koledu. Time bi kolede dobile opet tijesnu vezu s narodnim životom i bile izraz skupne narodne duše.

OD ADAMA I EVE

Najstariji starci u Požeškoj dolini još će se sjetiti, kako su nekada u Adventu selima hodali Adam i Eva i s njima Gospod Bog Otac, Arkanđeo, Anđeli i Nečastivi.

Gospod sa sijedom bradom i visokom krunom, u kojoj je gorjelo svijetlo. Arkanđeo u kacigi s velikim golim mačem. Anđeli u dugačkom bijelom ruhu. Adam i Eva u lijepoj narodnoj nošnji. A Nečastivi ogaravljen i u rutavoj bundi naopačke s lancima, kojima se zveket čuo izdaleka.

Arkanđeo ulazi prvi u kuću i naviješta, da dolaze kolednici i da počinje drevno adventsko pučko skazanje.

Ukućani postave stolac nasred sobe, da na nj sjedne Gospod. Arkanđeo će stati desno, Anđeli slijeva i zdesna, Adam i Eva sprijeda.

Ukućani naokolo.

Nečastivi ostaje van kruga, u prikrajku, ali odanle dovikuje, napastuje i zavodi na grijeh.

Anđeli nose drvo od spoznanja dobra i zla. To je smreka ili borić okićen pozlaćenim jabukama.

Arkanđeo:

Hvaljem budi Gospod Bog!

Ukućani:

Na sve vijeke vjekova!

Arkanđeo:

Evo mene glasnika,
glasnika Arkanđela.
Javljam vama putnike,
kolednike putnike.
Evo ih, gdje dolaze,
dolaze, da govore.
Reći hoće sad vama
od Eve i Adama.
A vi čujte, počujte:
Nauk Vjere pamtite!

Anđeli *(pjevaju):*

Arkanđeo:

Riječ najprva Božja za čovjeka,
prva Božja: blagoslov bje braka!

Gospod
(polaže ruke na Adama i Evu, koji su poklekli):

Blagoslovljen, Adame sa Evom,
blagoslovljen muž sa svojom ženom!
Uzmite se i umnožite se,
lijepi porod zemlji porodite!

A za miraz dajem vam sve bilje,
trave, žita i voće i drvlje.
Evo vama sve zvijeri zemaljske,
ribe morske i ptice nebeske.
Darujem vam svukoliku zemlju.
Živite mi u radu, veselju!

Adam:

Za tolika dobra
kako da zahvalim?
Bože milostivi,
kako da Te slavim?

Arkanđeo:

Bog, vaš Otac, sasvim malo traži.
Jao vama — ako zalud traži!

Gospod:

Daj, Adame i Evo, pokaži:
da u dobru na Boga mislite!
Sve vam dajem, i sve uživajte,
samo jedno drvce ne dirajte.
Bogu Ocu u čast mi postite!

Arkanđeo:

Bog, vaš Otac, sasvim malo traži.
Jao vama — ako zalud traži!

(Gospod sjeda. Adam i Eva ustaju.)

Anđeli *(pjevaju):*

Divni, jaki Bog! — to naziv Mu svet.
U Njega je čast i u Njega je vlast.
Njemu će klanjat sav se svijet.

Nečastivi *(sikće):*

Sve je voće slađano,
samo jedno medeno.
Al to Goso grabi Sebi,
ne priušta tebi!

E v a:

Ko se šali? Pa se krije?
Sikće poput zmije?

N e č a s t i v i:

Sve je voće slađano,
samo jedno medeno! Sss...

E v a *(traži):*

Kud se kriješ, šaljčino?
Naći ću te svakako!

N e č a s t i v i

(obigrava kolo sikćući sad tu, sad tamo).

E v a

(pretražuje granje po drvetu i smije se):

Znam te, zmijo šarena!
U drvu si skrivena!
Među granjem ću te naći!
Ne ćeš mi umaći!

N e č a s t i v i *(poigrava):*

Zdesna! Slijeva! Tu sam! Sad!

E v a *(sve žurnije):*

Zaigravaš! Baš si gad!

(Jedna se jabuka otkinula i ostala Evi u ruci).

N e č a s t i v i *(skoči):*

Čap! Sama se skinula,
u ruci ti ostala
najslađa od slatkoga,
slatko voće jabuka.
De zagrizi! Zašto ne bi?
Znaj, što Goso čuva sebi.
Vama jesti brani,
sam se samcat hrani!

E v a *(neodlučno):*

Ne bih smjela...

N e č a s t i v i *(brzo):*

Al bi htjela
kušat malo?
Pomiriši!
Samo lizni!
Mrvu grizni...

E v a

(miriše jabuku, prinosi je k ustima, ali se otima).

N e č a s t i v i:

Od bogovskog jela tog
snažan je i mudar Bog!
De zagrizi! Jedi i ti!
Pa ćeš ko Bog biti!

E v a

(se prevari i zagrize u zabranjeno voće):

Od bogovskog jela tog
jesti ću i — bit ko Bog!

N e č a s t i v i:

Sve je voće slađano,
samo jedno medeno.
Al' to Goso grabi sebi
ne priušta tebi!

A d a m *(pita Evu):*

Ženo Evo, otkuda,
otkuda ti jabuka?

E v a *(lakoumno):*

Sama mi se skinula,
u ruci mi ostala;
najslađe od slatkoga,
slatko voće jabuka...

N e č a s t i v i *(Adamu):*

Od bogovskog jela tog
snažan je i mudar Bog.
De zagrizi! Jedi i ti!
Pa ćeš ko Bog biti!

E v a
(daje Adamu i on jede zabranjeno voće iz ženine ruke).

A d a m *(jedući šapće):*
Od bogovskog jela tog
jesti ću i — bit ko Bog!

A n đ e l i *(protuže):*

Jaoj, što ste jadni učinili?
Jaoj, što ste ludo sagriješili?
Jaoj, Evo, i jao, Adame!
Grijehom svojim raj ste izgubili!
Grijehom svojim smrt ste zaslužili!
Jaoj, Evo, i jao, Adame!

Jaoj, Evo, jaoj Adame!

A d a m i E v a
(postidjeli se i u strahu pokleknuli).

G o s p o d:
Adame, oj! Adame, gdje si?!

A d a m *(se pritajio).*

A r k a n đ e o *(strogo):*
Zalud šutiš! Uzalud se kriješ!
Sramotno te razgaljuju grijesi!

A d a m *(nepromišljeno):*
Eva mi je dana za družicu,
Eva mi je podala jabuku!

E v a *(žurno):*
Bome nisam kriva sama ni ja,
jabuku je meni dala zmija!

N e č a s t i v i:
Alaj, baš ste par prelijep!
Jadnoj zmiji sve na rep!
A sreću ste sebi sami
glupo proigrali!

A r k a n đ e o:
(mahne mačem, pa Nečastivi uzmiče k vratima).

A n đ e l i *(nariču):*
Jaoj, Evo, jaoj Adame!

G o s p o d:
Zmijo, da si dovijeka prokleta!
Potrbuške po zemlji puzala,
i prašinu zemaljsku žderala!

A n đ e l i:
Jaoj tebi sada i dovijeka!

G o s p o d:
Ženo, tebe mučila utroba
i trudovi i boli rađanja!
Još ćeš biti svom mužu podložna!

A n đ e l i:
Jaoj tebi sada i dovijeka!

G o s p o d:
Ti, Adame, zemljom se patio!
Znojem lica kruh svagdanji jeo!
Prah si bio, u prah se vratio!

A n đ e l i:
Jaoj, Evo, i jao, Adame!

A r k a n đ e o:
Nedostojni Božjeg milovanja,
i nevrijedni Raja zemaljskoga,
odlazite u dolinu suza!

(Mahne mačem na Adama i Evu. Oni satrveni, teškim koračanjem odilaze. Anđeo s mačem stane na vrata).

Anđeli *(nariču):*
Jaoj, zemljo nemila i pusta!
Jaoj, groblje nesmiljeno nijemo!
Jaoj, Evo, i jao, Adame!

Gospod:
Ipak, ipak! Žao mi stvorenja.
Žao mi je grešnoga čovjeka.
Žao mi je njegova koljena.

Prva žena: zgriješila po zmiji.
Druga žena: strt će glavu zmiji.
Spasitelja poroditi zemlji!

Anđeli *(zapjevaju):*

Kraj će biti svakoj zloći!
Sin će Božji k vama doći!
Srce gore! Evo zore!

Svi *(odilaze).*

Nečastivi:

Rutave je duše vrag;
Lažljivac! A veseljak.
Oblago je ženu Evu,
još će koju nevu!

Grijehe će vam brojati
i na rovaš pisati.
Da ne piše v a š e ime,
darujte ga čime!

Rogove mu kitite,
kobasicom resite!
Koje jaje! Komad sira!
Da vam dade mira!

MARIJA TRAŽI STAN

Neviđeno smo kao očima gledali, kad nam je starica pričanjem oživljava davno izumrli adventski narodni običaj. Sve nam je točno opisivala, govorila i pjevuljila staračkim glasom.

Međumurka je bila, ili bar s najsjevernije međe Hrvatske. Držali smo je stogodišnjom.

A starica je pričala, kako je negda davno bila djevojčica s dugim crnim pletenicama. I kako je s drugaricama prenosila kip Djevice Marije.

U naknadu za grijeh — što u ono vrijeme nijesu Blaženoj Djevici dali noćište — seljački bi domovi primali kip Marijin.

U posljednjih sedam dana Adventa prenosile su djevojke kip Marijin. Svako su ga predvečerje prenosile u drugu od sedam najvrednijih kuća u selu.

I tu bi noć ukućani kip čuvali. Molili bi krunicu. Pjevali Marijanske i adventske pjesme. I pričali pobožne priče.

Glasonoše

(prve ulaze iz mraza u toplu seljačku kuću):

Pričalica:

Vani brije oštra zima,
sjever s mraznim zapusima.
Jao, Bože, sirotinji,
koja se bez stana kinji,
tuđim svijetom se potuca
i na tuđa vrata kuca.

Glasonoše

(huču u mrzle ruke i pjevaju):

Hu, hu, hu, hu!
Toplo vam je tu!
Je li takva i dobrota,
srca vašega toplota?
Hu, hu, hu, hu!
Toplo vam je tu!

(Čuje se kucanje na vratima.)

Pričalica:

To na vrata kuca žena
prozebla i premorena.
Trudna traži prenoćište...
Zalud traži... zalud ište...
Sva su vrata zaključana.
Niko nema za nju stana.

Glas izvana:

Vani brije oštra zima,
sjever s mraznim zapusima.
Smilujte se! Otvarajte!
Trudnoj ženi stana dajte!
U štalici, na slamici...

Glasonoše:

Joj, joj, joj, joj!
Smilujte se njoj!
Smilujte se! Otvarajte!
Trudnoj ženi stana dajte!
Joj, joj, joj, joj!
Smilujte se njoj!

(Ponovno kucanje na vratima.)

Pričalica:

Ide! Ide kuće gazda!
Da pomogne kao vazda.
Topla kućica seljaka
svagda prima siromaka!
Otvara mu vrata,
prima ga ko brata.

Domaćin

(otvara vrata i gleda kakav gost dolazi.)

Djevojke

(unose okićeni kip Blažene Djevice Marije i pjevaju):

Pričalica:

Čudom se je čudila
majka svetog Ivana,

otkud je zavrijedila,
da joj dođe Marija,
blažena međ ženama
Majka Spasiteljeva?
Na tle je poklekla,
lijepi pozdrav rekla!
Tako i mi kleknimo,
Pozdrav Gospi reknimo!

S v i *(klečeći mole):*

Zdravo, Marijo!
Milosti puna.
Gospodin s Tobom.
Blagoslovena Ti među ženama!
Blagoslovljen plod utrobe Tvoje,
Isus!

Sveta Marijo, Majko Božja,
moli za nas grešnike,
sada,
i u čas smrti naše.
Amen!

D j e v o j k e

(postavljaju kip Marijin na najčasnije mjesto u kući i započinju pjesmu, koju tada prihvaćaju i ukućani):

Tebi, Djevice, pjevam pjesmice.
Tebi, Djevice, pletem kitice.
Od svih hvaljena! Svima milena!

Sveđ na ustima! Vijek u grudima!
Nikad slava Ti ne će prestati!
Sveta Marijo!

BETLEHEMARI

Kada je vrijeme teklo desetak puta polaganije i Zagreb bio desetak puta manji, purgari su zagrebački bili redom obrtnici, meštri.

Strojeva još nije bilo, radilo se rukom. Radionice su bili purgarski domovi, a kalfe, djetići i šegrti ulazili u majstorovu obitelj. Radilo se i živjelo u zajednici, jelo za istim stolom, tugovalo se i radovalo jednim srcem. A glavno veselje bile su proslave blagdana. Svaki se svetac slavio svojom slavom, a Božić pred svima!

Božiću se veselilo čitave godine, i za Božić se pripremalo već od Svih Svetih.

Najbrižnije se gradile jaslice — betlehem. Iz daščica se složila štalica. Nad štalicom repatica od zlatnog papira. Oko štalice se podigla brda iz zgodnih komada gube i kamenčića. Rašljaste grančice i kitice božikovine bile su drveta, mahovina travnici, stakalca i komadići ogledala potoci i jezerce.

Djetešce u jaslicama, Majka Božja, sveti Josip, darovnici, pastiri i ovčice izrezivali bi se iz araka papira kupljenih još o Kraljevu na sajmu.

A bilo je i drvenih i voštanih kipića! Gdje su bile vještije ruke i mara, strpljenja i ukusa više, tu su i jaslice bile ljepše. Sve u svemu — milina!

Jaslice su bile središte svega božićnog ukrasa kršćanske kuće. A s betlehemom se išlo i po susjedstvu. Nosile se jaslice pokazivati! A pri tom se prikazivalo pobožno pučko skazanje o porođenju Djetešca Isusa. Prikazivalo se po staroj navadi. Majstor, majstorica i stariji kalfe domišljali se, kako se pjevalo i govorilo nekađa, pa učili mlađe. Obnavljalo se, popravljalo, dodavalo i stvaralo. Sav se Advent pjevuljilo i šaputalo, što će o Božiću zaoriti iz svega grla.

Glavni govornik bio je Anđeo Gabrijel, a vođa Betlehemara Ivan Preteča. Od milja ga zvali Ivanac — i još k tomu milo izgovorili — pijanac. Ivanac pijanac! Je li to bilo samo radi sroka? Ili jer su znali sliku svetoga Ivana (ne Preteče!) s kupom otrovana vina u ruci? Ivan je pio, a vino mu nije naškodilo! Ili je možda u starom Zagrebu bio neki Ivanac, koji bi se znao zadržati pri čašici, pa bi on vjerojatno prvi opazio, kad bi se što čudno zbilo noći o ponoći!

Dakle taj Ivanac-pijanac prvi bi javio, da dolaze Betlehemari, veselo i — šaljivo! A svako bi ih rado dočekivao, primao i darivao. A i oni su također donosili darove, jer nijesu bili neka sirotinja, nego su sa šegrtima i djetićima išli i majstorski sinovi i kćeri. Mališi su nosili jaslice i svjećice. Neke su djevojke bile Anđeli. A svi drugi pastiri i narod, koji pjeva.

I v a n a c *(kuca na prozor):*

Budite se, Božji ljudi!
Vani ko da zora rudi!
Ustajte! I gledajte,
pa se čudom čudite!

Svak iz postelje nek skoči,
neka trlja snene oči.
Glas se čuje! Slušajte:
Anđeosko pjevanje!

B e t l e h e m a r i (vani):

ALLEGRETTO

A n đ e l i *(ulaze pjevajući):*

Čast Bogu s'visina;
mir ljudma s nizina!
To veselo, veselo
svak pjeva rad!

A n đ e o G a b r i j e l:

Mir Božji s vama!
Ne bojte se!
Jer gle, javljam vam veliku radost, koja će biti svemu narodu;
Jer vam se danas rodi Spasitelj, koji je Krist, u gradu Davidovu.
I evo vam znaka:
Naći ćete Djetešce povito, gdje leži u jaslama!

D j e c a
(s upaljenim svjećicama i jelovim granama unose jaslice i pjevaju, a s djecom pjevaju i Anđeli):

Staračca u štali uz jaslice gle!
Na Djetešce huču živinice dvije.
Da Majka Ga zgrije
na srce Ga vije:
»O Isuse, Sine, Ti moje si sve!«

I v a n a c

(doziva radosno, da svi s darovima uđu u kuću):

Požuri! Poteci! Ajd ovamo svi!
Jer zbilo se čudo! O, vjerujte mi!
Na slami u štali
Bog Isus je mali!
Djetence u jaslama preslatko spi.

Praznoruk ne dođi! Daj štogoder bar!
Siroti donesi ma najmanji dar!
Jer gledaj Ga gola
kraj osla i vola!
Daj malomu, malomu Isusu dar!
Ti, seka, daj mlijeka,
ti, Zlatna, daj platna!
Jastučac, ti, Mara,
još gunjić, ti, Bara!
Za majčicu vina
priskrbi ti, strina,
a pogače bijele
donesi ti, Jele,
komadić purana
odreži daj, Jana!
Ti, Mira, daj sira,
ti, Đuka, daj luka!
Staračcu ću dati,
da žeđu ne pati,
iz čuture svoje,
nek srkne, što bolje!
Za vola i osla,
ne žalite posla,
daj krme ti, Mili,
jer dobri su bili!

D a r o v n i c i *(dolaze s darovima pjevajući):*

O kakovo svijetlo i čudo i čar!
Do jaslica vodi nas ljubavi žar.
Pred jaslice amo,
što imamo, damo:
sve malomu, malomu Isusu dar!

A n đ e o G a b r i j e l:

Darežljiva braćo! Još reći ću ja,
što najvoli Isus, da Njemu se da.
Vi s r c e Mu dajte,
pa vjerujte, znajte,
da dali ste Isusu najdraži dar!

S v i

(stave ruku na srce i kleknu).

A n đ e o G a b r i j e l

(izgovara riječi posvetne molitve i svi mole za njim):

Predrago Srce Isusovo,
evo Ti srdaca naših.
Učini srca naša po Srcu Tvojem!
Daj zavladaj njima!
Hoćemo da živimo Tvojim životom.
Hoćemo da u nama procvatu kreposti, po kojima si obećao m i r, već ovdje na zemlji.
Daj da svijetom zavlada Tvoja ljubav!
Da živi Srce Isusovo!

A n đ e l i (zapjevaju):

Dobre volje svaka duša,
grijeha neka već ne kuša,
nego hvali, diči Boga,
što je poslo Sina Svoga.

S v i:

Narodi nam se Kralj nebeski,
od Marije, čiste Djevice.

Na tom Mladom ljetu veselimo se,
Mladoga Kralja mi molimo!
Daj nam Bog zdravlje,
k tomu veselje,
Na tom Mladom ljetu
svega obilja!

Ivanac

(kad su Betlehemari otpjevali i ustali, govori ukućanima):

Daò Bog, da ljeto cijelo
bude zdravo i veselo,
čilo, tusto i debelo!
Pune štale ždrebića,
telića i janjčića!
Puni koci praščića;
kokošinci pilića,
racica i pačića
i još k tome purića!
Hranilo se dobro sve,
kao ja što jedem — gle!

(Ugrabi nekome iz ruke kobasicu, kolač, jabuku, pa odgriza, koliko bolje može i jedući punim ustima govori i poslije još pije iz čuture):

Puni vam hambari bili!
I pivnice! — Da bi pili!

Najmlađi betlehemar

(prilazi domaćini i čestita mu klikćući):

Sretan Božić! Sretan Božić!

Domaćin

(podiže dječačića na ruke i ljubi ga u čelo, a ukućani ga posipavaju žitom).

Svi *(se raduju i pjevaju):*

Na tom Mladom ljetu veselimo se,
Mladoga kralja mi molimo!

ZVJEZDARI

Oko Sveta tri kralja koledaju još selima u okolici Zagreba Zvjezdari, ali taj se običaj prepustio bilo kome, vrši se bilo kako i izrodio se u neukusno prosjačenje.

A da Zvjezdare uzmu priređivati omladinska društva pod vodstvom starijih, mogao bi se obnoviti lijepi narodni običaj i veselje, a bila bi to zgoda za sabiranje darova za sirotinju, koja će najteže patiti u tri mjeseca ciče zime.

Lijepo bi to bilo kao nekada, a i ljepše!

Zvjezdari se tako zovu po »zvijezdi« koju nose. To je kolut sita ili rešeta na štapu, oblijepljen prozirnim žutim ili crvenim papirom, okićen što ljepše to bolje, a u njemu gore svijeće.

Kao što je zvijezda dovela Mudrace s Istoka k Djetešcu Isusu i Mariji, Majci Njegovoj, tako ova »zvijezda« vodi Zvjezdare po kršćanskim kućama da pjevaju: »Sveta tri kralja, o blažen vaš dan...«

Kraljevi Gašpar, Melkior i Baltazar u nedjeljnom su ruhu, zaogrnuti kićenim ogrtačima i na glavi su im papirnate krune. Jedan nosi kadionicu, drugi pozlaćen kamen (tobože grumen zlata),

a treći lijepu kutijicu, u kojoj je »plemenita mast«. Dva kralja imadu brade od kudjelje, a Gašpar je crnac nagaravljenih obraza. Dakako da je i kraljevska pratnja u što ljepšim narodnim nošnjama, a u najljepšoj onaj koji nosi zvijezdu. Neki od družine imadu rogožare i košare za darove.

Sveta su tri Kralja darovala maloga Isusa; Zvjezdari će sabirati darove po kućama da ih podijele onima, za koje je Isus rekao: »Što učinite jednome od onih malih, Meni ste učinili«.

I svaka će čestita kuća dočekati Zvjezdare i dati im prinos za sirotinju. Oni su već najavili, da će doći, a da dolaze, čuje se već izdaleka, jer pjevaju i s pjesmom ulaze u kuću.

Z v j e z d a r i:

Zvijezda je čudna izašla, izašla;
Rođenje Spasa javila, javila.
O braćo, veselo pjevajmo
i malog Isusa hvalimo!

Tri Kralja zvijezdu slijedila, slijedila,
Isusa Krista tražila, tražila.
O, braćo, veselo pjevajmo
i malog Isusa hvalimo!

G a š p a r *(umoran):*

Ah, kud ćemo sada
još dalje na put,
kad zima svud vlada
i vjetar je ljut?
U tuđeg smo kralja
mi dospjeli grad,
tom kralju se valja
navratiti sad.

Što došli smo amo? —
to valja mu reć...
pa malo se samo
tek zgrijat uz peć.
I časak još sjesti
uz Herodov sto,
te piti i jesti,
ma bilo bar što!

M e l k i o r:

Gle zvjezdica vodi
na svem putu nas.
U znak: da se rodi
svim ljudima Spas!

O pođimo k Njemu!
Potražimo stan!
Ta svijetu je svemu
sad radosti dan!

G a š p a r:

Znam, znam Melkiore,
i rado bih, gle!
No teško se može,
kad boli me sve.
Da dočekam samo
taj raskošni čas,
da stignemo tamo
gdje rodi se Spas!

Tu valjda nas čeka
natkraljevski sjaj,
i postelja meka,
i gozba ko raj.
Kad već je i nama
bogatstvo i čast,
kolika će dana
tek Njemu bit vlast?!

B a l t a z a r:

Ah šta će bogatstvo,
vlast, časti i sjaj,
kad svemu zemaljskom
je prebrzo kraj.
Da mine nas sjeta
i nemir i zlo,

to Spasitelj svijeta
nek udijeli, to!
Kad Spasitelj taki
bit svijetu će dan,
tad kliknut će svaki:
O blaženi dan!

Zvjezdari:

O sretne li zvijezde,
što svijetlila vam,
kad Sinka je Djeva
porodila nam!

Zvjezdonoša:

Kraljima zvijezda u Betlem kaže
stazicu;
po njoj su tako spoznali lako
štalicu.
Tamjan i zlato, mast dragu na to
uzeše;
slijedeći svjetlost, od Boga milost,
pođoše.
Došav u Betlem, pred Kralja Mladog
padoše;
darove svoje Isusu Kralju
dadoše.

Baltazar:

Isusu malom, Djetešcu dragom
svaki nas;
darak bar kaki darujmo svaki
ovaj čas.
Treba da znamo: Kad god što damo
bijednomu;
darak smo mali Isusu dali
samomu!

Zvjezdonoša:

Od triju Kralja primjer nam valja
slijediti:
Za svijetlom ići. K nebu se dići,
moliti!
Ljubiti Boga i svakog svoga
bližnjega.
Dar mili dati. Pomoći znati
bijednoga.

Zvjezdari:

Svijetla nebesa čine čudesa
Rođenom.
Anđeli svoju pjesmicu poju
Malenom!
Kralju kraljeva nek slavu pjeva
svaki nas!
Da, svijet se cijeli, Tebi veseli,
ovaj čas!

Gašpar:

Kraj radosti take
spomeni se još,
pa za siromake
daj darak u koš!

U gladu se strada
i život je hud,
kad zima svud vlada
i vjetar je ljut.

Daj darak udijeli
za bližnjega svog.
Pa daj se veseli!
I pomoz ti Bog!

Zvjezdari *(odlaze pjevajući):*

O sveta tri Kralja,
o blažen vaš dan,
kad svijetu Kralj Mladi
bi s neba nam dan!

O sretne li zvijezde
što svijetlila vam
kad Sinka je Djeva
porodila nam!

BIJEG S DJETETOM ISUSOM

Da je strašni Herod htio pogubiti već Dješce Isusa i da su s Njim Marija i Josip morali bježati u daleku tuđu zemlju — to silno dira srce naroda, i među hrvatskim pobožnim pjesmama bezbrojne pjevaju taj progon, ganjanje i bijeg.

A zaokupljena tim događajem, narodna mašta hoće znati mnogo više nego što je zapisano u ono nekoliko redaka Evanđelja Matejeva, pa pitajući i tražeći više, narod je izmislio više — odajući time, koliko je ganut i kako osjeća s malim Isusom.

Među najljepšim od tih narodnih pjesama jesu neke iz Hrvatskog Primorja. — Često se i rado pjevaju. Najradije odmah iza Božića. I te bi pjesmice mogle biti prava koleda, kad bi ih sve nekako složili zajedno, pa podijelili glasove, da nešto pjevaju kolednici, nešto Herodovci, nešto da se priča, a da se u koledi čuje i glas Majke Božje Marije i Maloga Isusa.

Eto pokušaja takve pjesme i kolede.

Kolednici
(ulazeći pjevaju):

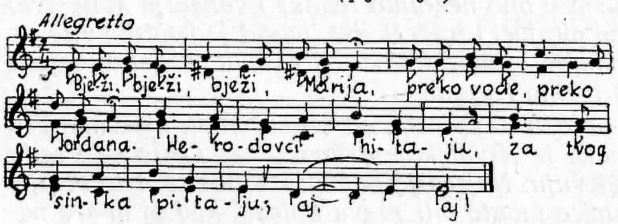

Od Isusa malenoga,
Djeteta progonjenoga.
Ak' je slušat volja vaša,
na dobro vam priča naša!
Tanina nena, ninani nenena,
nanina, nenena.

Pričalica *(govori):*

Bježala je Marija
preko vode Jordana.
Herodovci hitali,
za Mariju pitali.

Kolednici *(pjevaju):*

Sakrij, sakrij Sinka u njedra,
spasi Malog, spasi Isusa!
Bježi, bježi, Marija,
preko rijeke Jordana!
Aj, aj!

Majka Božja Marija:

Jordane, vodo duboka,
kako ću te gaziti?
Jordane, vodo brzica,
kako ću te plivati?

Jordane, vodo, uzmiči
sama sebi do vrela,
da te mogu gaziti,
Sinka svoga spasiti.

Pričalica:

Jordan voda uzmakla
sama sebi do vrela.
Majka Jordan gazila,

svoga Sinka spasila.
Herodovci hitaju,
za Isusa pitaju.

Herodovci *(viču u zboru):*

Kud se djede žena ta,
što uz Jordan hodala
i dječaka nosala
bijelom svitom sakrita?!

Pričalica *(se ruga):*

U vodu je skočila,
skute nije smočila,
ni maramu svilenu
u njedarca skrivenu:

Vezak svilen, svileni,
jabučicu rumenu,
mjesec srebrn, srebreni,
sunce zlatno, zlaćano.

Herodovci *(grubo):*

Naći ćemo ženu tu!
Naći ćemo Mariju!

Iz naručja Majčina
otet ćemo Isusa!

Kolednici:

Bježi, bježi, bježi Marija,
sakrij Malog, sakrij Isusa!

Herodovci hitaju,
Tvoga Sinka ganjaju!
Aj, aj!

Majka Božja Marija:

Vrbo, sestro, vrbice,
savij svoje grančice,
sakrij Sina i mene,
da nas zlice ne vide,

da mi Sinka ne otmu,
da Ga Mala ne propnu.
Sagni grane, vrbice,
sakrij Sinka i mene!

P r i č a l i c a :

Oj vrbice zelena,
da si blagoslovena,
jer si Božje skrovište,
Isusovo sklonište.

Gdje god se usadila,
svagdje se pomladila.
U crkvu te nosili,
svetom vodom kropili.

M a j k a B o ž j a M a r i j a *(pjeva uspavanku):*

Zaspi mi, Sine, zaspi mi, sunce,
grijat ćeš majku.
Zaspi mi, Sine, zaspi mi, nebo,
Božiću mali.
Ninaj mi, Sine, ninaj mi lako,
majka Te nina.

H e r o d o v c i *(opornim šaptom):*

Ugažena tratina
vodi nas do vrbinja,
amo se prišuljajmo,
tiho, šaptom, nečujno!

Nek' ne šušne šipražje,
šušanj, list i busenje!
(Jedan) Eno žene sakrite
ispod vrbe granate!

P r i č a l i c a :

Majčica je Marija
svoga Sinka zibala,

Umorna zadrijemala.
umorna je zaspala.

H e r o d o v c i *(šapću):*

Amo se prišuljajmo,
tiho, šaptom, nečujno!

Nek' ne šušne šipražje,
šušanj, list i busenje!

(Jedan) Iz naručja majčina
otmimo Joj Isusa!

K o l e d n i c i *(zavape):*

Jao, jao, Marijo,
Herodovci dođoše,
Isusa Ti oteše!

Iz krioca Majčice,
oteše Ti Djetešce:
Jao, jao i jao!

P r i č a l i c a :

Utihnite,
tužni kolednici!
Ne kukajte
plačni nevoljnici!
Tražit ćemo
Maloga Isusa.
poći ćemo
prašnim putevima,
poći ćemo,
tamnim lugovima;
Pitat ćemo
putem sve pastire,
pitat ćemo
putem sve putnike,
pitat ćemo
mjesec i sunašce.

M a j k a B o ž j a M a r i j a *(nariče):*

Sinko, sunce,
zašto si zapalo?
Što si skrilo
zrake za oblake?
Čekaju Te
nevina dječica,
čekaju Te
Tvoji porednici,
čekaju Te
sred cvjetnih tratina,
čekaju Te
s prebijelim ovcama.

Kuku, Sine,
dobro izgubljeno!
Kuku, Sine,
oči izvađene!
Kuku, Sine,
srce probodeno!

Mali Isus:

Majko, ne plači! Majko,
britke suze ne roni,
bijele prste ne lomi,
Majko, ne plači, Majko!
Čas Moj još došao nije,
Ja sam se njima skrio.
Oni su me poveli
na Kalvariju brdo,
križ su tesali tamo,
čavle kovali oštre,
koplje brusili za Me.
Ali Ja sam se skrio,
čas Moj došo još nije.

Pričalica:

Ljubi Isus Mariju,
Majka ljubi Isusa,
na ruke Ga podiže,
spram Neba Ga uzdiže.
Tu se čudo stvara,
Nebo se otvara,
šestokrili Anđeli
poju glasom premilim.
S Neba Golub slijeće,
nad Isusom lijeće.
Bog se Otac čuje,
I Sina miluje.

Sinak Božji kraljuje,
na oltaru stanuje.
Sve ljepote u Njemu,
Sve dobrote po Njemu.

Sinak Djeve Marije
budi vazda pohvaljen,
s Ocem, Duhom presvetim
na sve vijeke vjekova!

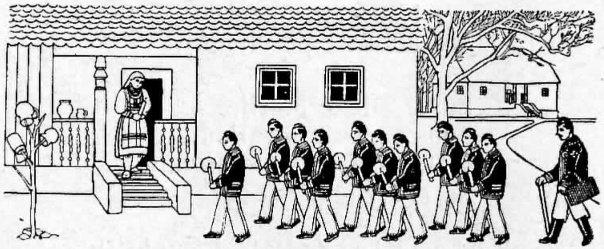
Kolednici *(odlaze pjevajući):*

Zbogom, zbogom ovom stanu
i od kuće gospodaru.
Mi smo vam kolédovali
jednu zgodu otpjevali

Tanina nena, ninani, nenena
nanina, nenena.

Isusa od malenoga,
Djeteta progonjenoga.
Na dobro vam priča naša,
sretna bila kuća vaša!

Tanina nena, ninani, nenena,
nanina, nenena.

SVIJEĆNICA

Ima koleda momačkih, ima djevojačkih, a ima i zajedničkih. O Svijećnici obilaze selima, koledaju, djeca — najmanji dječačići, oni, što su se jedva ogaćili. Tako bar po selima podno Medvednice, pa prema Plešivici.

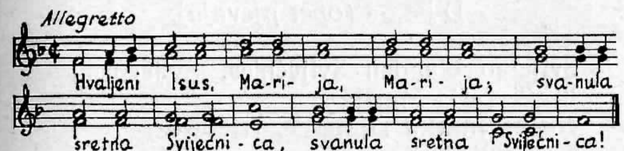
Ti najmanji ne znaju sebi sagraditi »zvijezde« ili »betlehema«; oni ne umiju zgotoviti niti krune, krila ili rogova. Pa svega im toga i ne treba! Oni nose samo voštanu svijeću. A svijeću im kupe roditelji gotovu kod medičara. Djeci za veselje kupe svijeću poveću i okićenu šarenim voštanim cvjetićima, listićima, viticama, bobicama i ko zna kakvom sve ljepotom! Milina je svaki taj ukras i boju promatrati sate i dane. Na nekoj je svijeći i maleni zlatni lik Majčice Božje Bistričke!

Mališi pjevaju jednostavnu pjesmicu o svjećici, o Svijećnici i Majčici Božjoj, koja nosi u crkvu maloga Isusa. Tu pjesmicu pjevaju iza glasa, da im se sitni glasići čuju valjda u treće selo.

Budući da su dječaci maleni, oni idu selom još prije nego se smrači. Ukućani će na njihovoj svijeći upaliti svoje svijetlo u kući.

Dječake prati svagda neki stariji čovjek, jer bi se oni sami bojali seoskih pasa, mraka — i da im kogod ne otme svijeću i darove.

D j e c a
(ulazeći u kuću pozdravljaju pjesmicom):

S neba je pala iskrica, iskrica;
iskricu prima zemljica.

Zemlja je daje ružici, ružici;
ruža je daje pčelici.

Pčela je vosak stvorila, stvorila;
svijeća je naša voštana.

Svijetlo nam svijetli svjećica, svjećica;
Svijetao blagdan Svijećnica!

D j e č a k *(govori):*

Kad je brat moj kršten bio,
svetu svijeću su palili
i svijetao život cijeli
lijepo su mu zaželili.

Svijeću su mom djedi dali,
kad je morao umrijeti.
Molitvu smo šaputali:
Svjetlost vječna nek mu svijetli!

Kada se oluja bliža,
svijeću pali baka stara.
I oblake svijećom križa:
Ne dao nam, Bože, kvara!

Na Svisvete svijeće pale,
kad na groblju mrtve žale.
I na Božić gori svijeća,
kad je sreća ponajveća!

D j e c a *(opet pjevaju):*

Svijetao blagdan Svijećnica, Svijećnica;
k crkvi išla Marija
Nosila Majka Djetešce, Djetešce;
Isus dvije grlice.
Golubi lijepo gukali, gukali,
Isusu se klanjali.

P r a t i l a c *(govori):*

Isusa je Majka Božja u hram ponijela.
K Božjemu je žrtveniku Dijete donijela.
Na koljena gola klekla, molitvu je toplu rekla.
Sina prinijela.

Prinijela je Mati Bogu porod srca svog,
prikazala svog prvijenca, Sina jedinog
Poput Hostije presvete, podigla je k Nebu Dijete,
da Ga primi Bog.

Motrio je ovu žrtvu starac prastari.
S dragosti mu srce drhtnu, oko zažari.
Kliče: »Evo, oči moje gledaju Spasenje svoje!
Mrijet sad ne marim!«

»Čujte svega svijeta puci! Ovo Djetešce
to je svijetlo obećano, svijetlo sunašce!
Čestit svijetu danak svemu, jer ogranu sunce
njemu. Krist je došao!«

D j e c a *(kliču pjesmu):*

Došao je uzdisani
i od Boga obećani,
Željni, sviju Spasitelj,
svijeta sveg Otkupitelj!

(Ukućani pale svijetlo na svijeći, koju nose dječaci, i darivaju djecu orasima, suhim šljivama i jabukom, ako se još koja nađe.)

D j e c a
(zahvaljuju i opraštaju se pjesmom):

Hvaljeni Isus, Marija, Marija!
Svanula vam sretna Svijećnica!

BLAGOVIJEST

U Dalmaciji, gdje su prikazivali prva crkvena skazanja hrvatskim jezikom, mnoge pobožne pjesme, koje su danas svojina puka, sjećaju posve na ta stara skazanja. One prepričavaju (što doslovnije mogu!) pričanje evanđeosko. Gdje se u Evanđelju navodi upravni govor, u najstarija je skazanja taj govor prenesen riječ po riječ. Baš se i htjelo tek oživjeti evanđeosko pričanje, a ne unositi u nj nešto novo, možda suvišno, ili čak tuđe.

Dalmatinska pučka pobožna pjesma (zapis s otoka Mljeta), koja priča o navještenju Marijinu gotovo je malo skazanje, ako udesimo, da pojedine stavke govore različita lica, i da se još tu i tamo zapjeva koja prikladna pjesma crkvenog pučkog pjevanja.

Takvo najpriprostije skazanje, ili koleda, ne treba nikakve pozorišne naprave. Ono se izvodi usred kuće među slušateljima. Jedva da bi i Anđeo i Gospa trebali kakvo posebno ruho, ili ako ih već ogrnemo plaštem i ako im stavimo u ruke ljiljan i molitvenik, nikako ih ne smijemo nakaziti vlasuljom i bojadisanjem lica. Oni nijesu »glumci«, nego vjernici, koji lijepo, razgovijetno i pobožno govore evanđelje, što se

čita na blagdan Blagovijesti. Kolednici su u svojoj nedjeljnoj nošnji — ako je ikako moguće u starinskoj narodnoj. Pjesme, koje znadu pjevati svi, neka i pjevaju svi!

Koleda je tako kratka, da će se uoči blagdana i na samu Blagovijest moći izvesti po nekoliko puta u raznim kućama. Kolednici će dakle obaći najvrednije domove svoga sela — one, koji ih hoće i znadu saslušati ozbiljno i pobožno.

Kolednici

(ulaze u kuću i pozdravljaju pjevajući):

Marijo i Ti nama pomozi,
nama pomozi, u pomoć budi!

Oooj!

Daruj nam, Bože, zdravlje, veselje,
tijelu zdravlje, duši spasenje!

Oooj!

Pričalac:

Zvao Gospod Gabrijela
anđela najmilijega:
»Oj anđele, arkanđele,
moj predragi Gabrijele!

Siđi dolje na zemljicu
i u kuću Davidovu.
U toj kući je sobica,
gdje djevuje Djevojčica.

Ta Djevica zna moliti,
znade Bogu ugoditi,
kao nitko još dosada,
ni dosada, ni odsada.«

D j e v i c a   M a r i j a:

(pjeva molitvu, koju prihvataju i svi nazočni):

P r i č a l i c a:

Gabrijel je poletio,
na zemljicu se spustio,
a u kuću Davidovu
i u sobu Marijinu.
Lijepo Djevu pozdravio,
blagu vijest joj navijestio.

A n đ e o   G a b r i j e l:

Zdravo Marijo, milosti puna!
Gospodin je s Tobom!
Blagoslovena Ti među ženama!

D j e v i c a   M a r i j a *(prestrašeno):*

Bože moj! Kakav bi to bio pozdrav?

A n đ e o   G a b r i j e l:

Ne boj se Marijo!
Jer si našla milost u Boga, evo, začet ćeš i rodit ćeš Sina.
I nadjeni Mu ime: Isus.

On će biti velik.
I zvat će se Sin Svevišnjega.

D j e v i c a   M a r i j a:

Kako će to biti, kad ja ne znam muža?

A n đ e o   G a b r i j e l:

Duh će Sveti doći na Tebe
i sila će Te Svevišnjega osjeniti.
Zato će se ono Sveto, što će se roditi od Tebe,
zvati Sin Božji!

D j e v i c a   M a r i j a *(šaptom):*

Evo službenice Gospodnje,
neka mi bude po riječi Tvojoj.

P r i č a l a c:

Ustreptila je Djevica,
ustreptila ko ribica:
Gdje to čudo može biti,
da će Boga poroditi?
Uskliknula je Djevica.
pa pjevala ko ptičica,
jer će rodit Spasitelja
svem svijetu Otkupitelja.

D j e v i c a   M a r i j a

(pjeva, a s njom pjevaju i svi obradovani):

Jer odsada će me zvati blaženom svi naraštaji;
što mi učini velike stvari Onaj, koji je silan i
čije je ime sveto.

I milosrđe njegovo od koljena do koljena onima, koji Ga se boje...

P r i č a l a c:

Kamen će se raspasti,
iz njeg cvijeće procvasti,
do neba mirisati.

Anđeli će slijetati,
cvjetni vijenac spletati,
Majku Božju vjenčati.

Crkve će se graditi
i tamjanom kaditi,
Gospa će se slaviti.

O, prečista Djevice,
Majko, Bogorodice,
Slava Tebi navijeke.

K o l e d n i c i *(odlazeći):*

Sada i vazda, Bože, pomozi,
Bože, pomozi i sreća Božja!

Oooj!

Marijo, i Ti nama pomozi,
nama pomozi, u pomoć budi!

Oooj!

GOSPIN PLAČ

Korizma »nije vrijeme od pjevanja, već od tužnog uzdisanja,« zato nema javnih narodnih običaja ni koleda. — Ali u velikom se dijelu hrvatskog naroda vrši, ili se vršila, zasebna pučka, skupna pobožnost: razmatranje Muke Isusove u narodnom stihu osmercu, naricanje Plača Gospina.

Skupe se ljudi u korizmene petke, ili u tri posljednja dana Velikog tjedna na ganutljivu pobožnost. Evanđelista-govornik opisuje Muku. Ljubimac Isusov, apostol Ivan razmatra Patnju. Gospa-Majka nariče gorko, pregorko. I sav puk plače s Gospom.

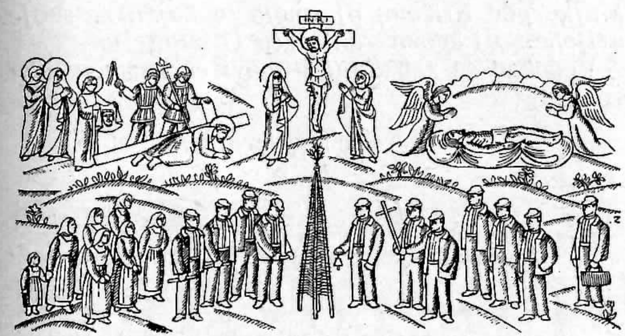
Ovu duboku i dirljivu pučku pobožnost sačuvao je naš narod u Dalmaciji i pogdjegod u Slavoniji, ali i u Bosni i Hercegovini, gdje se pod nekršćanskom vladom nijesu vršili drugi vjerski narodni običaji i kolede. Najstariji zapis Gospina plača upravo i jest sa toga područja. »Ujak« fra Matija D i v k o v i ć tiskao ga g. 1631. Poslije sto i dvadeset godina izdao je drugi franjevac Petar K n e ž e v i ć novo izdanje, koje se u

sto daljnjih godina štampalo ništa manje nego dvadeset i sedam puta.[1]) *U najnovije je vrijeme prepjevao Gospin plač dalmatinski svećenik Đuro* C e z n e r.[2])

Lako pristupni tekstovi omogućuju, da se Plač Gospin očuva svuda, gdje običaj još živi; da se obnovi, ako je obamro; da se uvede, gdje ga nema.[3]) *To je lijepa zadaća sviju hrvatskih, katoličkih vjerskih i prosvjetnih društava, bratovština i kongregacija.*

---

[1]) Najnovije je izdanje iz god. 1933. naklade Glasnika sv. Ante u Sarajevu. (Cijena 4.— din.). — [2]) Izdanje Društva sv. Jeronima. (Cijena 1.— din.). Pet različitih napjeva s pratnjom harmonija, glasovira ili orgulja udesio je dr. B. Š i r o l a, pa se i ta partitura dobiva kod Društva sv. Jeronima (za 10.— din.). — [3]) Pjevanje čitavoga Gospinog plača traje dugo, zato ga negdje dijele na tri dana. Negdje ga krate. Možda bi najzgodnije bilo, da se nešto pjeva, a nešto govori, (osobito ono, gdje se opisuje događaj).

VAZMENICA

Lijep je i pobožan bio narodni običaj u Hrvatskom Zagorju, da se uz Uskrsnuće pale vazmenice.

Svu su Korizmu djeca sabirala i spremala iverje, pruće, suvarke, borovicu i jelovo smolasto granje. Što je djece bilo više i što su vrednija bila, to su više goriva sabrala i vazmenica je bila veća. A natjecalo se, jer je svaki zaselak, svaka skupina kuća, pače i svaka veća obitelj gradila svoju vazmenicu. Od davnine se znalo, na kojoj izbrežini, na kome brežuljku ko pali.

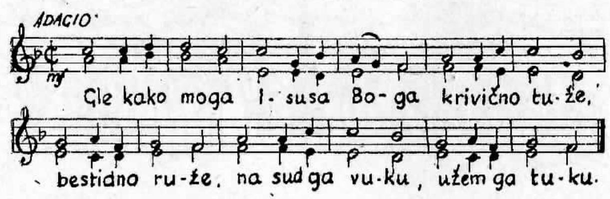
Veći se dječaci i momci brinuli za stupove, za dugačke kolce — »ražnjevi« su ih zvali. Tri ili četiri takva ražnja zaboli su u zemlju, vrhove im svezali žicom pa među njih naslagali pripremljeno pruće i granje. Vazmenice su bile kao neki tornjevi, a vrhove im okitili kiticama cvijeća, što se nađe o Uskrsu, i šarenim papirnatim vrpcama.

Svu su Veliku Subotu gradili vazmenice, da ih upale, kad u predvečerje iz župne crkve krene povorka Uskrsnuća.

Gradeći vazmenice pjevali su korizmene pjesme i pjevajući razmatrali Muku Isusovu; Tugu Majke pod Križem; pjesmom se kajali za svoje grijehe — i spoznavali sreću Otkupitelja.

Već kad se zabadaju stupovi za vazmenicu u zemlju,

M o m c i *(pjevaju):*

Bez sve krivice biju Mu lice.
Biju Ga. Psuju. U obraz pljuju.
Trnjem Mu bijelo krunišu čelo.

O, kako moga zlopate Boga!
Rana je cijelo puno Mu tijelo
i još Ga muče, križ neka vuče.

Žedan i gladan, krvav i jadan,
s patnja i jada tri puta pada.
Još mora Mati gledat gdje pati.

O, kako moga raspinju Boga!
Na križ Ga kuju. Opet Ga psuju.
Poje Ga žuči, neka se muči.

Krvca se toči, Tijelo se koči.
Smrt se već bliža. Isus sa križa:
»Oče!« — izusti. — Dušicu pusti.

Vazmenicu su gradili sami dječaci i momci, ali djevojčice i djevojke došle bi gledati, ako su samo mogle od kuće. One bi i zapjevale o tuzi Majke pod raspelom.

D j e v o j k e:

Plačite sve majke gorko Sina Moga jedinog,
raspeta na drvu križa, Spasa svogą premilog,
vašem srcu, vašoj duši Tješitelja predobrog.

M o m c i:

S Judom sam i Kajfom Tebi
svjedočio, sudio,
te s Herodom i Pilatom
Tebi smrt dosudio.

Izdjelao križ sam Tebi,
oštru krunu spleo Ti,
bičem sam Te bičevao,
drznuh Te se probosti,

Ja sam uzrok Tvojoj smrti,
da se lila Sveta Krv,
dionik sam raspinjanja,
o ja jadni zemski crv!

O Isuse, ja se kajem;
grešnom meni milost daj,
da Ti služim sve do smrti
i da stečem vječni raj!

Kad je došlo vrijeme da se krene u crkvu na Uskrsnuće, ostao bi tek jedan momak da čuva vazmenicu i da je upali. Odlazeći pjevali su zajedno

M o m c i   i   d j e v o j k e:

Ljubimo Ga, braćo ljudi, ljubimo Ga snagom svom!
Svaki sada drugi budi svetom svojom odlukom!
On nam grijehe uze na Se, On nas diže, On nas spase!
Ljubimo Ga dušom svom!

Kada se sve silo skupilo u crkvu i oko nje, i obred Uskrsnuća u crkvi počeo, čuvari su kod vazmenica upirali oči i ćulili uši, ne bi li kako pogodili, kada će svećenik zapjevati po tri puta »Aleluja!«

Jer na to će krenuti ophod iz crkve, i sve vazmenice po brežuljcima treba da plamte punim plamenom, pa da spominju na ono svijetlo, koji je sinuo grob Isusov, kada je Anđeo odvalio kamen.

Vazmenice su gorjele za sve vrijeme ophoda i još dalje u noć.

A kada se ophod vratio u crkvu, i kada su svećenik i pjevači otpjevali posljednji:

Uskrsnuo je iz groba Gospod, aleluja!
Koji je za nas visio na drvu, aleluja!
Hvalimo i uzvisujmo Ga uvijeke, aleluja!

tada su R a s p e t n i c i s raspelom pošli selom od kuće do kuće, da se ukućani poklone križu. To su bili odrasliji muškarci, njih sedam, jedan s bubnjem, dvojica s raspelom i četiri pjevača. Bubnjem su i zvoncima javljali svoj dolazak. Svako ih je pobožno dočekivao i darivao im štogod za potrebe župne crkve. Pjevala se prastara pjesma. Raspetnici su počinjali, narod prihvaćao pripjev.

Hvala Tebi, Jaganjče,
nevin za nas predani,
Slava Ti, što uskrse,
Spasitelju preslavni
Slava Tebi, Kriste! Aleluja!

ZELENI JURAJ

U svitanju proljeća, kad se gora zaodijeva prvim listom, a gola zemlja prvim zelenilom — kako da naš seljački puk ne pozdravi svim srcem blagdan, sveca, svetoga Jurja, što donosi »pedalj dugu travicu, lakat dugu mladicu«? A zna narod svetoga Jurja sa slika: da je mlad i lijep kao proljeće, da je junak na bijelu konju, pa probada kopljem aždaju, crnu ko noć i zlu kao zima. Taj je Svetac bio rimski časnik, koji je poginuo braneći junački mladu vjeru Kristovu pred ljutim carem Dukljaninom — Dioklecijanom.

Proljetnom radošću slave Jurjevo posvuda! — Slavili su ga, pa prestaju. — A teško je reći, gdje su ga slavili ljepše i veselije. Eno, u našem plemenitom Turopolju: tamo bi se Jurjaši odjenuli što su ljepše mogli i okitili se svježim zelenilom i nosili svježe zelene grane; momci hrašće, a djevojke vrbinje. Koledali su selom od kuće do kuće i zaželjeli svagdje da sve niče, buja, raste i napreduje kao zelenilo o Jurjevu. Djevojke bi domaćicama dijelile vrbove grančice ili vijence, neka ih zadjenu vrh kućnih vrata.

Primale su zato na dar po koje jaje ili grudu sira. Jedan je momak nosio sablju, kalpak, i pero i cvijet za kalpakom. Junak! On neka sjeća na junaka svetoga Jurja.

Već se iz šuma čula pjesma, gdje je mladež kidala granje i kitila se zelenilom. S pjesmom je mladost koračala u selo, pa redom po dvorištima.

A te su jurjevske pjesme naše najstarije hrvatske pjesme.

Jurjaši *(dolaze pjevajući):*

Sašao je, sašao s planina dolje,
došao je, došao u naše polje.
Donio je donio
pedalj dugu travicu,
pedalj dugu travicu,
lakat dugu mladicu!

Djevojke:

Jato ptica milo zapjevalo,
tratinom se kolo zaigralo.
Jurjevo je! Jurjevo! Nema više zime!

(Jurjaši stali sred dvorišta ili pred kuću.)

J u n a k *(govori domaćini):*

Sveti Juraj pomaže, ako mi prionemo
i Bog daje mahove, ko pčele na Jurjevo,
Mnoge ruke radene
bit će blagoslovene!

J u r j a š i *(u jedan glas):*

Da Bog da! Da Bog Da!

J u n a k:

Ko trava na Jurjevo
sve nam niklo, bujalo,
sve nam raslo, plodilo,
sve nam napredovalo!

J u r j a š i:

Da Bog da! Da Bog da!

J u n a k *(trgne sablju i njom maše):*

Sveti Juraj blage krvi,
od junaka on je prvi.

Sveti Juraj koplje meće
razbludnu aždaju siječe.

Sveti Juraj delija
djevojku oslobađa!

J u r j a š i

(slože kolo oko Junaka, ali se ne hvataju za ruke, pjevajući koračaju mirno nalijevo uz prvi

stih, nadesno uz drugi, pa opet na lijevo i naokolo uz pripjev. Kada djevojke pjevaju, kolo miruje):

D j e v o j k e:

Sveti Juraj blage krvi,
od junaka on je prvi.
Svetog Jurja hvalimo,
hvalimo i slavimo!

M o m c i:

Sveti Juraj koplje meće,
razbludnu aždaju siječe.
Svetog Jurja hvalimo,
hvalimo i slavimo!

D j e v o j k e:

Sveti Juraj delija
djevojku oslobađa.
Svetog Jurja hvalimo,
hvalimo i slavimo!

M o m c i:

Svetog Jurja slavimo
u Njeg se ugledajmo!
Svetog Jurja hvalimo,
hvalimo i slavimo!

Jurjaši *(svi skupa):*

Sveti Juraj u zelenju,
a mi mladi u veselju.

Svetog Jurja hvalimo,
hvalimo i slavimo!

(Kolo se razilazi. Momci se svrstaju uz Junaka, a djevojke u dvoredu prilaze domaćici pa joj daju zelenu grančicu ili vijenac. Dok domaćica zatiče grančicu uz ulaz u kuću, djevojke pjevaju.)

Djevojke:

Ukrast ćemo, odvest ćemo
usred luga zelenoga.
Voj Lado, Lado,
voj lijepa Lad'!

Usred luga ružičica
i u kolo curičica.

Voj Lado, Lado,
voj lijepa Lad'!

Momci *(se šale):*

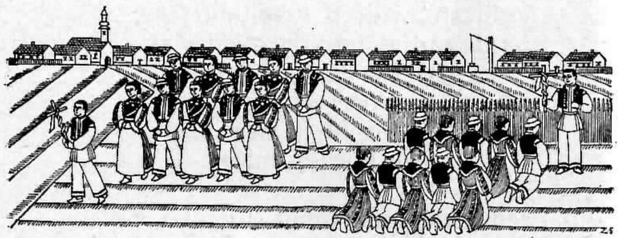
Vidli ste, vidjeli Zelen-Jurjaše,
pa da sad vidimo darove vaše!
Dajte Jurju jaja,
il će vas aždaja.
Dajte Jurju sira
radi kućnog mira!

Jednom je jedanput Jurjevo sveto.
Drugda će drugiput bit tek na ljeto.
Dajte Jurju mesa,
jer se gladan stresa.
Dajte Jurju pogače,
da vam dade srećice!

(Domaćica daje dar djevojkama u košaricu. Jurjaši se klanjaju granama, zahvaljuju i opraštaju se pjevajući.)

Jurjaši:

Prošo je, prošao kićeni Vazam,
Došo je, došao zeleni Juraj!
Donio je, donio
pedalj dugu travicu,
pedalj dugu travicu,
lakat dugu mladicu.

KRIŽEVANJE

S blagoslovom polja i usjeva završuju crkveni obredi triju Prosnih dana pred Spasovom. Zato je ta pobožnost naročito draga seljaku i naš narod ne može, a da k crkvenom obredu ne doda još i svoj.

Na Spasovo (Križevo) ujutro polazila bi po Slavoniji mladež k r i ž e v a t i kroz polja, livade, vinograde i selo, da moli blagoslov Božji za usjeve, pašu, lozu, stoku i ljude.

Momci bi iz dviju prečaga složili oveliki križ i lijepo ga išarali, a djevojke splele vijenac za križ i vrhove mu okitile kiticama cvijeća.

Mladež odjevena u svečano ruho našla bi se na ranoj Misi i odmah iz crkve pošla na k r i ž e v a n j e.

Križ bi nosio momak gologlav — Križonoša, a za njim su u dva reda išli momci i djevojke — Križari i Križarice. Oni u prvom redu pjevaju, a oni u drugom otpijevaju, a pjevaju i zajedno. Također mole.

Kad djevojke kite križ, prvo se prekriže, pomole i odmah zapjevaju.

D j e v o j k e:

našem križu vjenčac kitit, vjenčac kitit našem križu.
Dajte cvijeće svakojako, svakojako dajte cvijeće:
kalopera zelenoga, zelenoga kalopera,
paprati još rezuckaste, rezuckaste još paprati.

(Tako redaju sve cvijeće, kojim kite križ, pa kad su okitile, svršavaju):

Pronijeti će križ naš cvjetni, križ naš cvjetni pronijeti će,
selom, poljem, livadama, livadama, poljem, selom.

(Tada djevojke predadu križ momku, koji će ga nositi).

K r i ž o n o š a

(se prekriži, prihvati križ i uzdigne ga po tri puta, pa govori):

Oj pomozi, mili Bože,
i usliši naše prošnje!
S križem ćemo križevati,
blagoslov iz Neba zvati.
Podaj, Bože, polju žita,
stoci paše, lozi vina!
Podaj, Bože, selu zdravlja,
zadovoljstva i veselja!

K r i ž a r i *(krenu pjevajući):*

Božji blagoslov, Božji blagoslov
s Neba molimo, s Neba molimo.

Žito poljima, žito poljima,
vino lozama, vino lozama!

Pašu stadima, pašu stadima,
sreću ljudima, sreću ljudima!

K r i ž o n o š a *(vodi na njive):*

Mi idemo preko polja
ko oblaci preko neba
ni prebrzo, ni polako,
Bože, polju žito zlato!

K r i ž a r i *(pjevaju i otpijevaju):*

Da popuhne tihi vjetar, Bože daj!
Da donese laku kišu, Bože daj!
Da porosi naša polja, Bože daj!
Da obrodi naše klasje, Bože daj!
Sve po klasu vagan žita, Bože daj!

(Kada su Križari stigli sred njiva, Križonoša po tri puta podiže križ i počne moliti Očenaš. Svi mole glasno, stojeći, a pokleknu kada izgovaraju):

Kruh naš svagdanji daj nam danas!

K r i ž o n o š a
(vodi dalje na livade i pašnjake):

Mi idemo livadama
ko oblaci preko neba,
ni prebrzo, ni polako.
Bože, stadu dobru pašu!

K r i ž a r i:

Mi molimo milog Boga, Bože daj! !
Da naraste bujna trava, Bože daj!
Da napase naša stada, Bože daj!
I kravice muzenice, Bože daj!
I voliće vitoroge, Bože daj!
I konjiće brzonoge, Bože daj!
I ovčice svilorune, Bože daj!
I praščiće masnomasne, Bože daj!

(Nasred livada Križonoše opet stanu. Križonoša podiže križ. Mole.)

K r i ž o n o š a
(vodi povorku put vinograda):

Mi idemo goricama,
ko oblaci preko neba,
ni prebrzo, ni polako.
Bože, lozi vino slatko!

K r i ž a r i:

Mi molimo milog Boga, Bože daj!
Da obrode vinogradi, Bože daj!
Nekopani, nerezani, Bože daj!
Sve na trsu kabal vina, Bože daj!
Na povalnici po dva kabla, Bože daj!

(I vinograde prekriži križem Križonoša. I tu Križari mole blagoslov Božji.)

Križonoša

(vraća najzad povorku u selo, gdje će biti zajednički ručak i veselje):

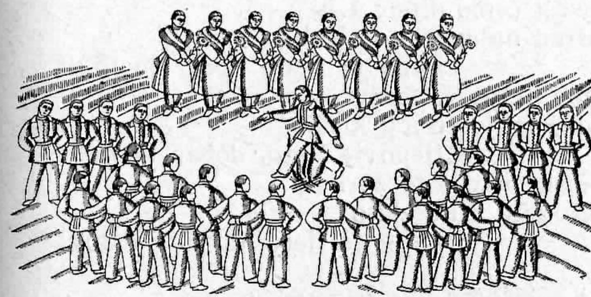
Vraćajmo se k našem selu
u radosti i veselju!
Pođimo u naše dvore,
sjednimo za pune stole!

Mi smo lijepo križevali,
blagoslov iz neba zvali,
da Bog dade polju žetvu,
stoci krme, lozi vina.

Selo će nas dočekati,
Za stolove pune zvati.
Tko da nama — Bog će njemu,
i po njemu selu svemu.

Križari *(pjevaju):*

Podigli smo se, podigli smo se,
s križem hoditi, s križem hoditi.
Božji blagoslov, Božji blagoslov
s neba moliti, s neba moliti.
Žito poljima, žito poljima,
vino lozama, vino lozama.
Pašu stadima, pašu stadima,
sreću ljudima, sreću ljudima.

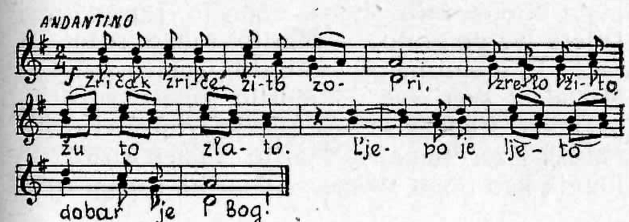
IVANJE

Na ivanjsko predvečerje pale se krijesovi. Sve što je u selu mlađe muško snosi sav dan gorivo. A pred sumrak zaore pozivi momaka:

»Na krijes! Na krijes!«

I svatko će doći na krijes, osim kome se već sprema lijes. Oko krijesa se pjeva i potcikuje. Kolo se hvata i vatra se preskakuje. To veselje traje do pola noći, do Ivanja.

Nego još prije momačkog poziva na ivanjski krijes djevojke Krijesnice »navieštaju Ivanje«. U Podravini je nošnja bijela, a Krijesnice vežu na glavu žarko crvene rupce, i koralji oko vrata su im crveni. Kad idu žitnim poljem, kao da su veliki, živi makovi. Osam je Krijesnica. Nose pregršti ivančica, pa ih pjevajući dijele. (Ženski svijet s tim ivančicama koješta gata.)

Povest ćemo dijete Ivu
nasred našeg žitnog polja.
Lijepo je ljeto, dobar je Bog!
Neka draga ručicama
jedro zrnje žitnog klasja.
Lijepo je ljeto, dobar je Bog!
Zričak zriče, žito zori,
zrelo žito, žuto zlato.
Lijepo je ljeto, dobar je Bog!

D j e c a *(dočekujući Krijesnice kreću se u kolu i pjevulje):*

Idu, idu, Krijesnice,
svetog Ive vjesnice!
Hodaju,
pjevaju,
Ivanje naviještaju!

K r i j e s n i c e *(u selu):*

što je sretna ugledala, — Marijo, rumen ružo!
Marija je k Jeli pošla, — Marijo, rumen ružo!
Jele joj u susret došla, — Marijo, rumen ružo!
Jele nosi u svom krilu — Marijo, rumen ružo!
malo dijete svetog Ivu, — Marijo, rumen ružo!
Dijete Ive poigralo, — Marijo, rumen ružo!
Isusa je prepoznalo. — Marijo, rumen ružo!
Nerođeni sveti Ive — Marijo, rumen ružo!
pretekao ljude žive, — Marijo, rumen ružo!
Isusu se začetome — Marijo, rumen ružo!
klanja kao Bogu svome. — Marijo, rumen ružo!

D j e c a:

Sveti se Ivan
po mostu šeta,
za njime ide
Majčica sveta
Marija.

Majčica nosi
Djetešce svoje.
Ivanu veli:
»Krstit ćeš moje
Djetešce!«

Majčicu pita
Krstitelj sveti:
»Hoću Mu lijepo
ime nadjeti
Božidar?«

Ivanu veli
Djevica Mati:
»Lijepo je ime,
al' će se zvati
drukčije!«

Majčicu pita
Krstitelj sveti:
»Hoću Mu lijepo
ime nadjeti
Bogoljub?«

Ivanu veli
Djevica Mati:
»Lijepo je ime,
al' će se zvati
drukčije!«

Majčicu pita
Krstitelj sveti:
»Hoću Mu lijepo
ime nadjeti
Bogoslav?«

Ivanu veli
Djevica Mati:
»Isus Mu reci,
jer će se zvati
Božji Sin!«

M o m c i *(kliču):*

Na krijes! Na krijes!
Tko ne dođe na krijes,
neka mu je lijes,
bukov, bukov lijes!

Narod *(ide za momcima i svi pjevaju):*

Lijevom rukom krijes nalaže, — na ivanjsko predvečerje!
desnom rukom šaltvu igra — na ivanjsko predvečerje!
Šaltvu igra, pjesmu pjeva, — na ivanjsko predvečerje!
Pjevajući na krijes zove, — na ivanjsko predvečerje!
Na krijes! Na krijes, staro, mlado! — Na ivanjsko predvečerje!

Momci:

Na krijes! Na krijes!
Koga nema na krijes,
neka mu je lijes,
bukov, bukov lijes!

Jedan momak
(govori, dok se pripaljuje krijes):

Dođe Isus do vode Jordana,
došao je do svetog Ivana.
Progovori Isus Krstitelju:
»Daj podigni svoju desnu ruku,
pokrsti me vodom iz Jordana!«

Progovara Krstitelj Ivane:
»Podići ću svoju desnu ruku,
krstiti te vodom iz Jordana,
al' tko će ti krsnim kumom biti?«

Odgovara Isus Krstitelju:
»O moj dragi Krstitelj Ivane,
doletjet će jedan golub bijeli,
On će meni krsnim kumom biti.

U toj riječi, u kojoj su bili,
eto s neba ptica golubica,
eto s neba glasa Boga Oca,
pa se trese i nebo i zemlja.

Drhtnu ruka Krstitelja Ive,
pa krsteći Isusu se klanja:
»Jel' moguće od Boga miloga,
da ja krstim svoga Gospodina?!«

Narod
(zapjeva kada krijes plane):

Do nebesa oganj siže
pršte varnice.
Neka budu milom Bogu
naše vjesnice.

Kako ova čista vatra
drač i trnje žge,
neka čisti srca naša,
naše grijehove!

Naša mladost, naša radost,
vatra ivanjska,
nek' su žrtva Abelova,
Bogu ugodna!

PRPORUŠE

Ljeti, kad zategnu suše, pošle bi našim selima Prporuše moliti od Boga kišu. Posvuda su Hrvatskom išle Prporuše, a običaj je to prastar — iz pretkršćanskih vremena — ali lijep, pa ga kršćani odobrili, preuzeli i još dotjerali. U stara vremena Prporuše su bile veoma nalik nekom pobožnom obredu, tek poslije su predvodnici — Prpci — počeli suviše lakrdijati, a Prporušama ko da je više do darova, nego do lijepa pjevanja i molitve.

Pobožne Prporuše viđale se negda u našem vrletnom Žumberku.

Najvrednije djevojke, dobre pjevačice, obukle bi se u najljepše ruho, glavu prekrile velikim rupcem ili maramom (koju drugda nikako ne nose), a u ruke uzele po zelenu grančicu. Sam jedan momak bi ih predvodio: Prpac! On se odjenuo u staro ruho, jer je sav ovijen i omotan granjem, divljom lozom i bršljanom. Njega pred svakom kućom škrope vodom, ali ga zato i darivaju voćem ili pogačom.

P r p o r u š e *(idući selom od kuće do kuće, pjevaju):*

Kad bi kiša udrila, ljetinu bi rosila.
Daj nam Bože kišicu na tu našu ljetinu!

Mi bi bili veseli, kao mati djetetu.
Daj nam Bože kišicu na tu našu ljetinu!

Mi bi bili veseli kao dijete materi.
Daj nam Bože kišicu na tu našu ljetinu!

Mi bi bili veseli, ko Marija Isusu.
Daj Bože kišicu na tu našu ljetinu!

Mi bi bili veseli, kao Isus Mariji.
Daj Bože kišicu na tu našu ljetinu!

Škrapaj, škrapaj kišice! Srči, srči zemljice!
Daj Bože kišicu na tu našu ljetinu!

P r p a c *(pred kućom):*

Pomoz Bože ovom domu
i u domu gospodaru,
s gospodarom domaćici!

Požuri se domaćice,
zovni hitro mladu snašu
i redušu kućanicu!

Nosi snašo čabar vode,
škropi vodom ovo granje
i pod granjem mlado momče!

Ne bi li nam sretno bilo,
pa bi nebo prokišilo,
tihom kišom na ljetinu!

(Snaša škropi vodom Prpca)

Prporuše *(pjevaju):*

Škrapaj, škrapaj kišice! Srči, srči zemljice!
Daj Bože kišicu na tu našu ljetinu!

Prpac *(moli):*

Pomolimo se!

Bože, u kojem živimo, mičemo se i jesmo, podaj nam prikladnu kišu, da uz dovoljnu sadašnju pomoć težimo pouzdanije za vječnim stvarima.

Podaj, molimo, svemogući Bože, da uzdajući se u svojoj nevolji u Tvoju dobrostivost budemo Tvojom zaštitom obranjeni od svake protivštine.

Daj nam, molimo, Gospodine, spasonosnu kišu i dostoj se politi vodama nebeskim suho lice zemlje.

Blagoslovimo gospodina!

Svi:

Bogu hvala!

Prpac:

Uslišio nas svemogući i milosrdni Gospodin.

Svi:

Amen!

Prporuše *(pjevaju:*

Daj nam Bože kišicu na tu našu ljetinu!
Daj nam Bože kišicu na tu našu ljetinu!

(Tako pjevajući odlaze prporuše dalje i k drugim kućama).

ŽETVENA KRUNA

Žetva na širokim žitnim poljima našega ravnog Srijema i Bačke.

Kad se poželo, i snopovi svezali i složili, mladost će zaigrati žetveno kolo.

Žetelice tada spletu vijence — krune — od raži, zobi i pšenice. S prvom zvijezdom nose te žetvene krune gospodarima.

Dječaci s kitama žita okićenim cvijećem i vrvcama poskakuju pred djevojkama. To su »Zastavnici«.

Djevojke pjevaju, a prate ih svirci i cijelo selo.

Predavanje žetvenih kruna vrši se kao svečani obred i pučka slava, jer se njima krune seljački napori i zahvaljuje Bogu Stvoritelju.

Glasnik

(javlja, da dolaze žeteoci s krunama):

Žetelice požele,
sjele su na snopove,
vlati klasja preplele,
žitne krune isplele.

Krune selom pronose,
gazdama ih donose,
vijence žitne žetvene,
lijepe Božje darove.

D j e č a c i z a s t a v n i c i:

Zastavama krećemo,
kruha prosit ne ćemo!
Rodila je godina
puna Božjih darova
Pšenica i raž i zob,
ijujuška hopahop!

Ž e t e l i c e
(prolazeći selom sa žetvenim krunama):

Ta Mati daje rosice,
rose nebeske,
Djetence Isus obilje,
plodnost zemljice.
Sva raž i zob i bjelica
žito pšenica,
sve darovi su od Boga,
Boga dobroga.
Mi žitne vijence nosimo,
pjesmu pjevamo,
dobrotu Božju hvalimo,
Boga slavimo.

G l a s n i k:

Žeteoci dolaze,
žitne krune donose!
Eno ih pred vratima,
sa vijencima zlatima!

Ž e t e o c i *(pred vratima pjevaju):*

Nosimo lijepe darove,
od Boga dane darove!

D j e č a c i *(potcikuju):*

Pšenica i raž i zob,
ijujuška
hopahop!

S v i ž e t e o c i
(kada su ušli u gospodarevo dvorište):

Dobro vam veče, gospodo,
dobro vam veče, gospodo!
Nosimo vama darove,
od Boga dane darove.

Ž e t e l i c e:

Krune smo splele žetvene
od raži, zobi, pšenice.
Nosimo lijepe darove,
od Boga dane darove.

(Predaju gospodaru žetvenu krunu).

Gospodar

(primivši od žetelica žetvenu krunu):

Hvala vam, radini radnici,
hvala za poso svršeni,
hvala za krune žetvene,
kojima napore krunite.
Hvala Bogu i vama!

Znoj naš i naši žuljevi
dobrom su žetvom rodili,
zato nek vijenci žetveni
budu i darovi žrtveni.
Hvala Bogu i vama!

Netko se ponosi poljima,
netko pak konjima, kolima —
mi se Gospodom dičimo,
po Njemu padamo, stojimo.
Slava Gospodu Bogu!

Sav seoski narod

(govori u zboru):

Znoj naš i naši žuljevi
dobrom su žetvom rodili,
zato nek vijenci žetveni
budu i darovi žrtveni!
Slava Gospodu Bogu!

Žeteoci *(odlazeći):*

Zbogom vam, zbogom, gospodo,
zbogom vam, zbogom, gospodo,
donijeli smo vam darove,
od Boga dane darove.

PJESMA O GOSPI

Uz Gospine blagdane hrvatski puk pjeva mnoge Marijanske pjesme. Posvuda ih pjeva, kašto posvuda po Hrvatskoj ima Gospinih prošteništa. U ta se prošteništa hodočasti najviše između Velike i Male Gospe. Tada iz stotina grla ore te Marijanske pjesme — i one crkvene, i one što ih je narodna mašta ispjevala slobodno, ali u punoj odanosti i najvećoj ljubavi prema Majci Bogorodici, odvjetnici Hrvata, pomoćnici kršćana i utočištu sviju potrebnih. Te pjesme srdačno tepaju Mariji, one Gospu sasvim približuju srcu čovjekovu, da Je to više uzdignu do u najviša nebesa.

Stotinu ima inačica, koje pričaju, kako Gospa hoda zemljom i među nama. Ona je obična, siromašna žena s djetešcem u naručju. I ne prepoznavaju Je. Puštaju Je, neka se potuca od nemila do nedraga. — Ali blago onima, koji Je ovakvu prime i počaste

Evo jedne pučke Marijanske pjesme iz okoline prošteništa Majke Božje trškovrške pokraj Krapine.

Proštenjari *(pjevaju):*

A i Ti si putnica,
putnica, sirotica.
Oj Marijo!
Premilena Gospojo,
Majko Božja Marijo,
moli, oj, moli za nas!

Pričalac:

Majko Božje milosti,
mi smo Tvoji putnici,
a i Ti si putnica,
putnica, sirotica.

Hodaš zemljom pješice,
nosaš malo Djetešce,
umorna, iznemogla,
zalud tražiš zaklona.

A ne tražiš odviše:
ni ručka, ni večere,
niti meke postelje,
ni da Dijete tetoše.

Susrela si na putu
jednu mladu djevojku,
pa si je umolila,
da bi Dijete ponijela.

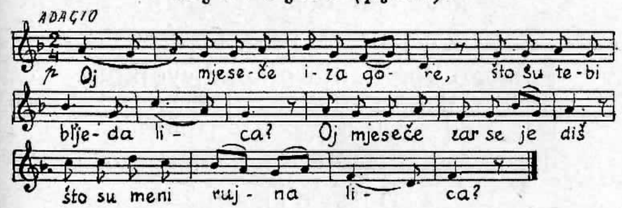
Al' gizdava djevojka
nije Te uslišala,
nije Dijete uzela,
da bi Ti ga ponijela.

Gizduša se bojala,
kad bi Dijete ponijela,
da bi skute zgužvala
i đunđe pomrsila.

Nečastivi:

Nema takve cure u desetak sela,
zato ju ljepota njezina zavela.
Ohola je, drska, ko nijedna druga:
sa suncem se takmi, mjesecu se ruga.

Djevojka *(pjeva):*

Oj mjeseče iza gore,
što su tebi blijeda lica?
Oj mjeseče, zar se jediš,
što su meni rujna lica?

Oj mjeseče iza gore,
što su tebi blijede oči?
Oj mjeseče, zar se jediš,
što su meni žarke oči?

Oj mjeseče iza gore,
što su tebi blijeda usta?
Oj mjeseče, zar se jediš,
što su meni sočna usta?

Nečastivi
(djevojci iza leđa pruža redom pregaču, vrvce i korale, a ona sve uzima, pa se kiti):

Sočna usta, rujna lica, žarke oči,
nitko tebi odoljeti ne će moći!
Još ogrni pregačicu tu šarenu...
I vrvčicu u kosicu tu svilenu...

Pa još đunđe i korala niz crveni...
Ganuti ćeš na oltaru kip drveni!

D j e v o j k a

(se gleda u zrcalo, što joj ga također dao Nečastivi, pa se oholi):

Lijepo ruho, mlado lice, žarke oči,
nitko meni odoljeti ne će moći!

N e č a s t i v i

(brzo otstupa, zguri se, čučne. Sakrio bi se nekuda, jer dolazi Gospa).

Ž e n a s D j e t e t o m:

Pomogo Bog ti, djevojko, djevojko!
Idem s daleka pješice, pješice,
teško mi nosit Djetešce, Djetešce,
daj mi pomozi, djevojko, djevojko.

D j e v o j k a:

Imam prelijepe haljine,
ne mogu nosat dijete to.
Lako ćeš sama nizbrdo.
Ne ću si gužvat haljine.

D j e č a k

(videći umornu i ožalošćenu Ženu pristupa i hoće da joj pomogne):

Ja ću ti Dijete ponijeti!
Nosam ja bracu svojega,
pa ću i malog Tvojega.
Pomoć ću Dijete nositi.

Ž e n a

(predaje dječaku Dijete i oni pođu, a Žena izgovara):

Nebo se smiješi, dječače, dječače,
Anđeli svi se raduju, raduju,
jer ti je Bog u naručju, naručju.
Isusa nosiš dječače, dječače.

N e č a s t i v i

(pristupa, čim su Žena i dječak s Djetetom otišli):

Lijepo ruho, mlado lice, žarke oči,
evo mene, morao sam k tebi doći.
Igrat ćemo, plesat ćemo, veselo.
Vodit ću te! Uzet ću te djevojko!

Mladost, jakost i ljepota!
Čemu to, Zašto to?

Da se živi i uživa!
Zato to! Tako to!

Stari ljudi bit će hudi.
Čemu to? Zašto to?

Jer ne mogu ko mi mladi
Zato to! Tako to!

Ništ ne slušaj! Stisni oči!
Čemu to? Zašto to?

Da te uzmem! Da te vodim
nizbrdo... hohoho!!

(Smijući se paklenski odvodi djevojku)

P r i č a l a c:

Nečastivi sve kroz smijeh
mami čovjeka u grijeh.
S oholosti započima,
pa kad vlast već nad njim ima,
glavne grijehe niže dalje,
vodi nas u pakla ralje.
Čuvajmo se upasti
u mamila napasti!
Gospi se utecimo,
moleći se recimo:
Sada i u svaki čas
Majko Božja, štiti nas!

Proštenjari *(pjevaju):*

Molila Marija: »Djevojko, djevojko,
daj mi ponesi Dijete to, Dijete to!«

»Ne mogu nositi djetešce, djetešce,
imam prelijepe haljine, haljine.«

Dječak je Djetešce ponio, ponio,
Isusa rukama nosio, nosio.

NAJLJEPŠI GROZD BOGU

Divna je naša Dalmacija, ali kamena krš — pa je Božje čudo: kako znade dalmatinski težak (seljak) na toj vrleti i sunčanom žaru zasaditi svoje vrtlove, maslinike i vinograde? I drugo je čudo: kakvim li slatkim plodom plodi ta sunčana krš!

Grožđe! Dalmatinsko grožđe je slađe od meda! Slast ga je pogledati, nekmo li okusiti!

Zato trgadba grožđa, jematva, berba — to je u Dalmaciji pučko veselje i slava — poput žetve u žitorodnoj Slavoniji i Bačkoj. Radost, pjesma i smijeh, to je dalmatinska trgadba, ali i pobožna zahvalnost Stvoritelju, koji »čini, te raste na gorama trava i bilje na službu ljudima«. Pobožni je narodni običaj u Srednjoj Dalmaciji, da se najljepši grozd ubran na trgadbi ponese crkvi, vješa o crkvena vrata ili daje u ruke kipu Blažene Gospe ili Kristofora.

Dalmatinac je živi južnjak, a duhovit, pa se njegova svečanost preplića šalom i rugalicom; ophodni se obred prevrće u igru, u »pobožno kolo«; da završi s toplom molitvom i veselom zahvalnicom.

Svečan je poziv, kojim moci zovu trgačice, da porane na trgadbu, a one su već spremne i »okićene ko svatovi«.

Janko sunce otskočilo,
trgačice ustajte!
Aj, aj ustajte,
aj ne spavajte!
Naša moba sakupljena
trgačice ustale.
Aj, aj ustale,
aj, poranile.
Okićeni ko svatovi
trgačice i momci.
Aj, aj trgačice,
aj, i momci!

Na nukanje gospodara: neka se trgačice žure, kako bi još za hlada pobrale grožđe, one uzvraćaju rugalicom, da im je mučno brati gladnima, kad se gospodar slabo brine za njih.

Ajde, ajde trgačice mlada
trgaj grožđe za jutarnjeg hlada! Oj!

Gospodaru, trgala bi hladom,
mučno mi je, jer se trapim gladom! Joj!

Ne brini se, mlada trgačice
skuhat ću ti graha i pšenice! Oj!

Gospodaru, velike su kace,
ne bi li nam dao i pogače! Oj!!

Djevojačkoj rugalici domeću momci šaljivu pjesmu o lijenoj trgačici, koja bere grožđe sjedeći i započinje pjesmu — sjedeći:

Budila majka Ivana:
»Ustani sine Ivane,
pošla ti Mare u lojzje,
ne htjela gledat na tebe!«
»Pođi za Marom, vidjeti:
kako će grožđe trgati,
kako će trgat početi,
kako će pjesmu začeti?«

Pošao Ive vidjeti:
kako će Mara trgati,
kako će trgat početi,
kako će pjesmu začeti?
Ugleda Ive djevojku,
vidi je lijenu; prelijenu!
Sjedeći trgat počela,
sjedeći pjesmu začela!

Svjetuje Majka Ivanu:
»Toga ne reci nikomu,
možeš i Maru hvaliti —
doma je nemoj voditi!«

I tako se za sve vrijeme trgadbe niže pjesma na pjesmu i šala na šalu, dok ne zaori poziv na obredni ophod, da se pođe k crkvi: ponijeti najljepši ubrani grozd Gospodinu Bogu za hvalu.

M o m c i *(zapjevaju):*

T r g a č i c e *(prihvataju):*

Ajda, ajda, o kršćani,
grozd najljepši nosimo,
u ruke ga Blagoj Gospi
Majci Božjoj stavimo!

S v i *(zajedno):*

Ajda, ajda, o kršćani,
k crkvi Božjoj pođimo,
od sveg grožđa grozd najljepši
Blagoj Gospi nosimo!

S ovom pjesmom kreće ophod, noseći ponajljepši grozd k crkvi i naizmjence pjeva pobožne pjesme i moli. Moli Litanije svih svetih:

— — — — — — — —

Oče nebeski, Bože,
smiluj se nama.
Sine, Otkupitelju svijeta, Bože,
smiluj se nama.
Duše Sveti, Bože,
smiluj se nama.

— — — — — — — —

Sveta Bogorodice,
moli za nas.

— — — — — — — —

Sveti Mihovile,
moli za nas.

— — — — — — — —

Da se dostojiš plodove zemlji dati
i uzdržati,
molimo Te, usliši nas.

— — — — — — — —

Kada ophod stigne blizu crkve, zapjevaju

M o m c i, d j e v o j k e, *pa* s v i *zajedno:*

Eno, eno, o kršćani,
k crkvi Božjoj dođosmo,
od sveg grožđa grozd najlpepši
Blagoj Gospi donjesmo!

Tada trgačica, koja je donijela grozd, predaje ga odabranom momku, a ovaj vješa grozd o crkvena vrata, ili ga stavlja u ruke kipu Blažene Gospe ili Kristofora.

M o m a k *(govori molitvu):*

Primi, sveti Oče, svemogući, vječni Bože ovaj naš maleni dar, koji nevrijedni sluge Tvoji donosimo, Tebi, svojemu živome i pravome Bogu.

S v i p r i s u t n i *(zapjevaju):*

Iza kratke pobožnosti mladost će pred crkvom zaigrati kolo; samo nekoliko mirnih okreta, — pobožno kolo.

M o m a k *(poziva na kolo):*

Još pred crkvom kolo zaigrajmo
kolo pobožno,
Igrom dobrom Bogu hvalu dajmo,
kolom pobožnim!

K o l o *(u laganom, mirnom pokretu):*

Oj lozice, oj zeleno drvo,
Isukrst te počastio vrlo.

Oj lozice, oj zelena grano,
Božja krvi, spasonosna hrano.

Oj lozice, oj zeleno stablo,
u raju si niklo i izraslo!

M o m a k

(zaustavlja kolo i raspušta ga poklikom):

I ova igra igrana,
i ova pjesma pjevana,
i ova družba vesela,
i ove družbe gospodar,
da Bog nam svako dobro da!

I k ljetu sve se udalo,
i k ljetu sve se ženilo,
i rodila nam pšenica,
i vinova ta lozica,
da Bog nam svako dobro da!

S v i *(se poklone crkvi, pa odilaze pjevajući):*

Ajda, ajda, o kršćani,
crkvi se poklonimo!
Isukrsta, Blagu Gospu
u sve vrijeme hvalimo!

DUŠA SE S TIJELOM KARA

Spor Duše s Tijelom prikazivale su mnoge sredovječne glume. — Tijelo je voljelo zemaljska dobra nego li Boga, pa kad umire, ili je mrtvo i osuđeno na pakao, Duša ga prekorava zbog grijeha i ispraznosti tjelesnih naslada, a Tijelo grdi Dušu, što ga nije bolje vodila kroz život. — Spor Duše s Tijelom opjevao je već prvi hrvatski pjesnik Marko M a r u l i ć *(koji je živio pred 450 godina) u svojoj ovelikoj pjesmi »Govorenje sv. Bernarda od duše osujene«. I u staroj kajkavskoj pavlinskoj pjesmarici »Cithara Octochorda« (tiskanoj pred blizu dvjesta pedeset godina) ima crkvena pjesma o umrlom Tijelu, kome se već »vragi grozaše«, a kraj Tijela Duša »staše, ter plakaše . . . telo karaše«. — Nego mi imamo i mnogo* n a r o d n i h p j e s a m a, *koje pjevaju, kako se Duša s Tijelom kara. Po svim stranama ima tih pjesama, a neke se najljepše sačuvale u srcu Bosne, pa smo ove obradili u kratku, prostodušnu pučku glumu: koledu. (To, dakako, nije ophodna koleda, već bi se prikazivala u zatvorenom krugu gledalaca, u kući ili u društvenom domu, gdje se grobni humak tek naznači).*

U Bosni je narodni običaj, da na Dušni dan predvečer žene nose na groblje hrane i pića, pa nariču nad grobovima dragih mrtvih. U tim zapjevkama i tužaljkama opisuju one pokojnika i njegov život. — Tako dolazi sa ženama Mati na grob svome mrtvome sinu, koji bijaše najzorniji i najviđeniji momak u selu — ali i najveća bekrija.

M a t i *(nariče nad grobom sina):*

N a r i k a č e:

Tužan večer, majčin sine, pod ledinom.

M a t i:

Tebi nosim, majčin sine, ja večeru.

N a r i k a č e:

Mrtva usta, majčin sine, za večeru.

M a t i:

Jarani ti, majčin sine, svi veseli.

N a r i k a č e:

Oni žive, majčin sine, ti preminu!

M o m c i *(u podaljoj mehani):*

Nit' je alem, nit' je dragi kamen,
već je čaša među bekrijama.

Vino piju četiri jarana
u mehani usred Sarajeva!

M a t i:

(čujući pjesmu sinovih drugova, protuži još jače):

Vino piju, majčin sine, a bez tebe.

N a r i k a č e:

Četiri su, majčin sine, bez petoga.

M a t i:

Kolovođo, majčin sine, moj najprvi!

N a r i k a č e:

Najzorniji, majčin sine, i najljepši!

M a t i:

Jarani ti, majčin sine, svi u kolu.

N a r i k a č e:

Kolo vode, majčin sine, a bez tebe!

K o l o *(iz daljine):*

Pođi kolo, pođi bolje,
mahni, mahni niza polje!

Udovica:

Ja sam mlada udovica,
djeca su mi sva pomrla.

Pa sad šetam od pendžera,
od pendžera do pendžera.

Od budžaka do budžaka,
ne bil' našla gdje momaka.

Kolo:

Ajd' u kolo, ajd' na igru
da pletemo zlatni lanac,
ajd' u kolo

Ko je pleo i zapleo,
nek otpliće i raspliće!
Ajd' u kolo!

Narikače:
(prekidaju pjesmu od kola strašnim zaprepaštenjem):

Slušaj glase, tužna mati, ispod zemlje,
strašne glase, tužna mati, iz grobnice.

Tu se kara Duša s Tijelom, prenesretna,
prenesretna Duša Tijelo prekorava.

Duša
(dubokim tužnim glasom):

Ko je pleo i zapleo,
nek' otpliće i raspliće.
O ti moje tamno tijelo,
ti si plelo i zaplelo.
A sada te crvi toče!
Mene — Dušu — grijesi tlače.
Grijesi teži od kamena,
teži no ta crna zemlja.
O ti moje tamno tijelo,
u što li si me uplelo,
i zaplelo i zavelo
i na propast osudilo!

Tijelo
(oporim suhim glasom):

O ti tugo, Dušo moja,
gdje bijaše — mudrost tvoja?
Ja sam samo šaka praha,
a ti dašak Božjeg daha,
pa ako si savjet znala,
što me nisi svjetovala?
Što me nisi pedepsala,
i na dobra djela zvala,
na pokoru nagonila,
smrt pred oči dozivala?

Narikače:

Uzalud ti, tužni sine, rast visoki,
uzalud ti, tužni sine, stas ugledni,
uzalud ti, tužni sine, zor žestoki,
uzalud ti, tužni sine, glas najljupči.

Mati:

Mrtva usta, mrtvi sine, zanijemila,
do dva oka, mrtvi sine, oslijepila,
laka noga, mrtvi sine, ohromila,
sva ljepota, mrtvi sine, uminula!

Duša *(plače):*

Jao tužno radovanje
i tjelesno uživanje!
Minulo je radovanje,
minulo je mladovanje,
minulo je plandovanje,
minulo je milovanje.
Mrtvo tijelo — šaka praha,
Tužna Duša puna straha

Tijelo *(prijekorno):*

Što si, Dušo neumrla
smrtnim grijesima griješila?!

Mati:

Tvoje rublje, mrtvi sine, netaknuto,
tvoje ruho, mrtvi sine, nenošeno,
tvoje gusle, mrtvi sine, zanijemile,
tvoja ljuba, mrtvi sine — prevjerila...

Narikače:

Pustili te, mrtvi momče, svi drugovi,
pustili te, mrtvi momče, svi jarani,
pustila te, mrtvi momče, sva družina,
ostavi te, mrtvi momče, i djevojka!

Duša i Tijelo:

Oj ti tugo, naša drugo!
Zaludu nam svi drugovi,
zaludu nam sve ljubavi,
zaludu nam dobro svako,
zaludu nam blago svako:
nit' ga možemo brojiti,
nit' se njime otkupiti!

Narod:

Svaki čas i svaki hip, smrt na sve nas vreba,
kajat se za vremena, i ne griješit treba!

Svako od nas s m i r e n o da umrijeti može,
to Te smjerno molimo, dobri Oče, Bože!

SADRŽAJ

Pravo je i potpuno izvođenje koleda, kada je ono što sličnije drevnom narodnom koledovanju. A koledovala je svagda najvrednija mladež, uvijek samo uz izvjesni blagdan ili zgodu, a po odabranim kućama, kućnim dvorištima ili na davninom određenim mjestima.

Mogu se kolede izvesti i kao priredbe u društvenim prostorijama, ali tada je svakako potrebno da se one opišu i protumače, to jest, da se za uvod rekne otprilike ono, što u ovoj knjizi stoji na početku svake kolede.

Većinu je ovih koleda prenosila zagrebačka Radiostanica. Izvodio ih je zbor učenika zagrebačke visoke glazbene škole Muzičke akademije pod vodstvom Branimira Orlića. (Emitirane su g. 1935. »Od Adama i Eve« 8. XII. i »Betlehemari« 24. XII.; g. 1936. »Zvjezdari« 5. I., »Bijeg« 2. II., »Gospin plač« 29. III., »Vazmenica« 11. IV., »Zeleni Juraj« 23. IV., »Križevanje« 25. V., »Ivanje« 25. VI., »Žetvena kruna« 8. VII., »Pjesma o Gospi« 8. IX. i »Najljepši grozd Bogu« 1. X. — Izvedene su i neke kolede, koje nijesu ušle u ovu knjigu, a neke će se izvesti, pače i ponoviti, u sezoni 1936./7.)

Iako kod prenosa radijem koledama nedostaju dvije važne komponente, to jest vizuelnost »skazanja« i ona sugestivna uzbuđenost okoline, kada se očekuju korednici, ipak su stručnjaci i kritičari pohvalili zamisao obnove koleda i njihovu obradbu i izvedbu.

»Hrvatska prosvjeta« zatražila je intervju od autora i donijela ga u svome prvom dvobroju za g. 1936.

»Radio-Ljubljana« (br. 6. od 2. II. 1936.) donio je odulji članak sa slikom i upozorio na »zanimiv poskus zagrebškega književnika V. Deželića in glazbenika B. Širole, da bi obnovila koledovanje...«

»Obzor« je (29. II. 1936.) donio čitavi podlistak o prvih pet koleda, koje su emitirane zimi od Došašća pa do Poklada.

»Jutarnji list« (9. III. 1936.) donio je prikaz i kritiku o koledama iz pera svoga stalnog kritičara Ž. Hiršlera, a pod naslovom: »Vanredno uspjela zamisao dvaju zagrebačkih umjetnika — Velimir Deželić i Božidar Širola uskrisili su stare hrvatske običaje.«